



Människohandel för sexuella ändamål

Lägesrapport 7

1 jan - 31 dec 2004

RKP
KUT
RAPPORT
2005:4

Rikskriminalpolisen
KRIMINALUNDERRÄTTELSETJÄNSTEN
Illegal invandring

SÄNDLISTA

Justitiedepartementet, 103 33 STOCKHOLM
Justitieutskottet, Riksdagen, 100 12 STOCKHOLM
Riksåklagaren, Box 5553, 114 85 STOCKHOLM
Samtliga internationella åklagarkammare
Samtliga polismyndigheter
Samtliga länskontaktpersoner
Samtliga länskutenheter
Brottsförebyggande Rådet, Box 1386, 111 93 STOCKHOLM
Brottsoffermyndigheten, Box 470, 901 09 UMEÅ
Kriminalvårdsstyrelsen, 601 80 NORRKÖPING
Socialdepartementet, 103 33 STOCKHOLM
Socialstyrelsen, 106 30 STOCKHOLM
Socialtjänstförvaltningen, Stockholm, 106 64 STOCKHOLM
Näringsdepartementet, 103 33 STOCKHOLM
Elisebeth Markström, Socialdemokratiska Riksdagsgruppen, 100 12 STHLM
Rikskvinnocentrum, Akademiska sjukhuset, 751 85 UPPSALA
ROKS, Riksorganisationen för Kvinnojourer i Sverige, Box 195 17,
104 32 STOCKHOLM
SKR, Sveriges Kvinnojourers Riksförbund, Bondeg 40, 116 33 STOCKHOLM
BOJ, Riksförbundet Brottsofferjourerna, Bondeg 40, 116 33 STOCKHOLM
Kvinnoforum, Karlbergsvägen 77, 113 35 STOCKHOLM
Kvinna till Kvinna, Kristinebergs slottsväg 8, 112 52 STOCKHOLM
Kriscentrum för Kvinnor, Wollmar Yxkullsgatan 23, 118 50 STOCKHOLM
Alla Kvinnors Hus, Box 4023, 102 61 STOCKHOLM
IFFI, Internationella Föreningen för Invandrarkvinnor, Norrtullsg 45,
113 45 STOCKHOLM
Rädda Barnen, Torsgatan 4, 107 88 STOCKHOLM
ECPAT-Sverige, Nybrokajen 7, 111 48 STOCKHOLM
Europol, Haag
KRIPOS, Norge
Rigspolitchefen, Afd E, Danmark
Centralkriminalpolisen, Finland
Rigspolitchefen-Internasjonal Avdeling, Island
Bureau NRM, Box 20301, 2500 The Hague, The Netherlands

Inom Rikspolisstyrelsen:

Rikspolischefen
Överdirektören
C Polisenheten
C Polishögskolan

Inom Rikskriminalpolisen:

RKP, T Mattsson
RKP, Huvudenhetscheferna
RKP, C SÄOB
RKP, C Analysroteln

Innehållsförteckning

1	<i>Inledning</i>	4
2	<i>Sammanfattning</i>	5
3	<i>Rikskriminalpolisens nationella arbete</i>	7
3.1	Konferens för länskontaktpersoner	7
3.2	Handbok	7
3.3	Aktionsgruppsverksamhet	8
3.4	Internet	8
3.5	Samverkansprojekt för offer för människohandel i Stockholms län	9
3.6	Handel med barn m.m.	10
3.7	Övriga seminarier och annan verksamhet	10
4	<i>Lagstiftning på området</i>	11
4.1	Kriminalisering av människohandel	11
4.2	Människohandelsgärningen	13
4.3	Koppleri	13
4.3	Köp av sexuell tjänst	14
4.4	Tidsbegränsat uppehållstillstånd för målsägande och vittnen	14
5	<i>Läget i Sverige</i>	15
5.1	Polismyndigheten i Stockholms län	15
5.1.1	Förundersökning "Kotkas 1"	17
5.1.2	Förundersökning "Elsa"	18
5.1.3	Förundersökning "Ungernärendet"	18
5.1.4	Förundersökning "Räckstaärendet"	18
5.1.5	Förundersökning "Balkongärendet"	19
5.2	Polismyndigheten i Västra Götalands län	19
5.2.1	Människohandel för sexuella ändamål/grovt koppleri i Grästorp	22
5.2.2	Internetförsäljning av 24-årig kvinna från Moldavien	22
5.2.3	Två polska kvinnor på Rosenlundsgatan	22
5.2.4	En annorlunda taxirörelse	22
5.3	Polismyndigheten i Skåne län	23
5.3.1	Kvinna från Elfenbenskusten	23
5.3.2	Kvinnor från Nigeria	23
5.3.3	Kvinna från Slovakien	24
5.4	Polismyndigheten i Södermanlands län	25
5.5	Polismyndigheten i Östergötlands län	25
5.6	Polismyndigheten i Örebro län	25
5.7	Polismyndigheten i Kronobergs län	25
5.8	Polismyndigheten i Jönköpings län	25

5.9	Polismyndigheten i Uppsala län	26
5.10	Polismyndigheten i Gävleborgs län	26
5.11	Polismyndigheten i Västernorrlands län	26
5.12	Polismyndigheten i Västerbottens län	26
5.13	Polismyndigheten i Norrbottens län	27
6	<i>Rikskriminalpolisens internationella arbete m.m.</i>	27
6.1	Östersjösamarbetet	27
6.2	Barents Euro-Arctic Region (BEAC)	27
6.3	Europols verksamhet rörande människohandel för sexuella ändamål	28
7	<i>Brottsutvecklingen</i>	29
7.1	Brottsutveckling	29
7.2	Modus operandi	31
7.3	Dom i Högsta domstolen	32
8	<i>Analys</i>	33
9	<i>Förslag till åtgärder</i>	36
	<i>Bilaga 1 Domar under 2004</i>	38
	<i>Bilaga 2 Statistik</i>	46

1 Inledning

Härmed överlämnas Lägesrapport 7 ”Människohandel för sexuella ändamål”. Här beskrivs polisens arbete nationellt och internationellt under år 2004. Rapporten tar även upp andra aktörers arbete på området, ny lagstiftning och för en diskussion om brottsutvecklingen angående människohandel för sexuella ändamål.

Rapporten har utarbetats av kriminalinspektörerna Kajsa Wahlberg, Glenn Nilsson, Karin Svedlund och handläggaren Camilla Örndahl vid Rikskriminalpolisens underrättelsetjänst.

Therese Mattsson
Rikskriminalchef

2 Sammanfattning

I Rikskriminalpolisens sjunde lägesrapport om människohandel för sexuella ändamål, redogörs för Polisens arbete mot denna form av människohandel och deltagande i internationellt samarbete som rör dessa frågor.

Under år 2004 har 29 anmälningar om människohandel för sexuella ändamål upprättats i Sverige. Under det aktuella året har ingen person dömts för människohandel men däremot har 20 personer dömts för människohandelsliknande brott såsom koppleri, grovt koppleri, olaga frihetsberövande sexuellt utnyttjande m.m. Domarna har avkunnats i Stockholms län, Västra Götalands län och i Västernorrlands län. Referat av domarna redovisas i bilaga till denna rapport. Detta kan jämföras med att det under 2003 dömdes 11 personer för människohandelsliknande brott och 2 personer för människohandel för sexuella ändamål. Under 2004 åtalades 2 personer för människohandel men åtalet ogillades av domstolen. Gärningsmännen ansågs inte ha använt sig av sådant otillbörligt medel som till sin art är att jämställa med olaga tvång och vilseledande.

Underrättelseinformationen som inkommit till Rikskriminalpolisen gällande människohandel för sexuella ändamål har minskat med 19 % under 2004. Anledningen till detta är sannolikt att flera länder som kan anses vara ursprungsländer för brottsoffer blivit medlemmar av EU. Detta har medfört att gränskontrollen vid inresa till Sverige från dessa länder förändrats till att endast omfatta passkontroll. Den tidigare rätten att vid gränskontroll ställa rutinmässiga frågor om bl.a. syftet med resan och medel för uppehälle har försvunnit. Detta har sannolikt lett till att information om misstänkt brottslighet minskat.

Bland annat p.g.a. ovanstående faktorer avstår Rikskriminalpolisen från att göra en uppskattning av hur många flickor och kvinnor som kan ha varit offer för människohandel i Sverige under 2004. Antalet människohandelsoffer som uppdagas i Sverige är helt avhängigt de resurser som Polisen lägger ner på att uppdaga denna brottslighet. Polisens insatser skiftar kraftigt från län till län och från år till år vilket gör det svårt att göra en samlad bedömning. Liksom föregående år rekryteras kvinnor till denna handel från i första hand Estland, Litauen Ryssland och Polen men även kvinnor från Thailand, Ungern, Marocko och Moldavien har förekommit som offer i dessa utredningar.

Under 2004 har gärningsmännen härstammat från Estland, Litauen, Polen, Ungern, Thailand, Tunisien och Sverige. En del av dem har varit bosatta i Sverige och några har kommit till Sverige enbart för att bedriva brottslig verksamhet.

Utbudet av sexuella tjänster sker i Sverige liksom i andra länder till stor del via Internet. Under 2004 har Rikskriminalpolisens IT-brottsrotel biträtt polismyndigheterna i landet i flera förundersökningar rörande människohandel/koppleri, där flickor och kvinnor lagts ut till försäljning via Internet. Detta arbete har gett Polisen mer kunskap om hur denna verksamhet är organiserad, innehållsmässigt och

tekniskt, samt besvarat vissa frågor om vilka aktörer och intressen som funnits bakom tjänsterna och ”produkterna” som marknadsförts och sålts via nätet.

Från och med den 1 juli 2004 utvidgades straffbestämmelserna för människohandel för sexuella ändamål i Sverige till att omfatta andra former av handel än sexuellt utnyttjande, såsom tvångsarbete, krigstjänst, organhandel med mera. Syftet bakom den omarbetade lagen är att uppfylla åtagande i FN-protokollet om människohandel samt EU:s rambeslut om bekämpandet av människohandel.¹

För att underlätta lagföring av brottslingar har en bestämmelse om temporärt uppehållstillstånd för utländska vittnen och målsägande införts i utlänningslagen² som gör det möjligt att bevilja tidsbegränsat uppehållstillstånd när det anses befogat för genomförande av förundersökning och huvudförhandling i brottmål. Bestämmelsen trädde i kraft den 1 oktober 2004 och innebär alltså att bland annat offer och vittnen till människohandel kan få stanna i landet under tiden som brottsutredningen och domstolsprocessen pågår. Personer som beviljats temporärt uppehållstillstånd har rätt till hälso- och sjukvård och bistånd enligt socialtjänstlagen. Kommuner och landsting där offret haft sin vistelseort ska stå för kostnaderna för uppehållet i samband med brottsutredningen. Ersättning från staten till kommuner och landsting för deras utlägg för dessa bevispersoner är reglerat i förordningsform³.

År 2003 öronmärkte regeringen 30 miljoner kronor för Polisens arbete mot människohandel under åren 2004–2006. Pengarna har underlättat för Polisen att bekämpa människohandel, och denna brottslighet är även på så sätt ett prioriterat brott i enlighet med Rikspolisstyrelsens planeringsförutsättningar för 2004–2006.⁴

Aktionsgrupper har bildats vid Rikskriminalpolisen för att tillsammans med lokala polismyndigheter bl.a. bekämpa människohandel och annan grov organiserad brottslighet. En aktionsgrupp är en behovsanpassad och tillfälligt sammansatt enhet som i projektform driver ett ärende under såväl underrättelse-, spanings-, utrednings- som lagföringsskedet. Inom ramen för aktionsgruppverksamheten har tillslag gjorts mot en människohandelsorganisation i Södermanland.

Vid Rikskriminalpolisen utarbetas en handbok som ska vara ett stöd och en kunskapskälla för poliser som kommer i kontakt med människohandel för sexuella ändamål. En person har också anställts under år 2004 för att kartlägga förekomsten av handel med barn i Sverige.

¹ Regeringens proposition 2003/04:111 Ett utvidgat straffansvar för människohandel. sid 7, Justitiedepartementet, Stockholm 11 mars, 2004

² Utlänningslagen (1989:529) 2 kap. 4 a §

³ Förordning (2002:1118) om statlig ersättning för asylsökande m.fl.

⁴ Rikspolisstyrelsen planeringsförutsättningar, 2003-12-12, EKB-903-4213/03.

3 Rikskriminalpolisens nationella arbete

3.1 Konferens för länskontaktpersoner

Vid landets polismyndigheter har Rikspolisstyrelsen länskontaktpersoner som arbetar med brott som rör människohandel för sexuella ändamål, prostitution, barnpornografi samt mäns våld mot kvinnor och barn. För dessa länskontaktpersoner ordnar Rikspolisstyrelsen en konferens/konferenser varje år för att utbyta erfarenheter och ta del av nyheter på de olika områdena. Konferenserna under år 2004, den 4-6 maj och den 1-2 november, fokuserade på barnpornografi, människohandel för sexuella ändamål och intervjuteknik avseende förövare som gjort sig skyldiga till sexuella övergrepp mot barn. För det sistnämnda hade två gästföreläsare från England bjudits in.

3.2 Handbok

Människohandelsgruppen vid Rikskriminalpolisen fick under år 2003 i uppdrag av chefen för Rikskriminalpolisen att utarbeta en handbok som skall utgöra ett stöd och kunskapskälla för poliser som kommer i kontakt med människohandel för sexuella ändamål.

Då Interpol redan utarbetat en handbok på området, ansågs det lämpligt att översätta denna till svenska, komplettera den med en anpassning till svensk lagstiftning och svenska polisiära arbetsmetoder. En arbetsgrupp bestående av polis och åklagare från Stockholm och Västra Götaland har tillsammans med människohandelsgruppen vid Rikskriminalpolisen arbetat med att anpassa handboken till svenska förhållanden.

Handboken ska endast användas av polis och åklagare och kommer inte att spridas utanför dessa myndigheter.

Handboken är inriktad på människohandel för *sexuella ändamål*. Det är väl känt att människor är föremål för handel för andra ändamål där de utnyttjas på andra sätt såsom genom tvångsarbete, för organdonation eller för hushållsslaveri. Även om det finns många likheter med dessa företeelser inriktar sig denna handbok utslutande mot människohandel för sexuella ändamål där offren är kvinnor och barn. Dessa begränsningar har gjorts därför att människohandel för sexuella ändamål för närvarande är den form av människohandel som polisen har någon erfarenhet av och oftare ställs inför. Det har också funnits ett uttalat önskemål från polismyndigheterna i landet att den kunskap som finns vid Rikskriminalpolisen och andra polismyndigheter ska komma alla poliser till del.

Det övergripande målet har varit att ta fram en koncis, praktisk och användarvänlig handbok som innehåller grunderna för "bästa praxis" samt specifika råd till personal som utreder fall av människohandel.

En målsättning var att utge handboken till poliser som förvisso har erfarenhet av brottsutredningar, men saknar specifik kunskap om människohandel för sexuella ändamål eller de utredningsmetoder som används på området. Erfarenheten har visat att kunskaperna om detta ämne fortfarande är mycket begränsade inom Polisen.

Tanken är att handboken skall vara en vägledning om "bästa praxis" och grundar sig på erfarenheter som fram tills dags dato gjorts i verkliga utredningar i Sverige. Handboken förväntas fungera som ett hjälpmedel för den enskilde utredaren. Det är upp till denne att välja de delar som är mest tillämpliga på den utredning hon/han bedriver. Handboken behandlar inte samtliga situationer som kan tänkas uppstå.

Handboken förväntas vara färdig under våren 2005.

3.3 Aktionsgruppsverksamhet

Aktionsgrupper har bildats vid Rikskriminalpolisen för att tillsammans med lokala polismyndigheter bl.a. bekämpa människohandel och annan grov organiserad brottslighet. En aktionsgrupp är en behovsanpassad och tillfälligt sammansatt enhet som i projektform driver ett ärende under såväl underrättelse-, spanings-, utrednings- som lagföringskedet. Inom ramen för aktionsgruppsverksamheten har tillslag gjorts mot en människohandelsorganisation i Södermanland.

3.4 Internet

Under 2004 har Rikskriminalpolisens IT-brotts rotel biträtt polismyndigheterna i landet i en större förundersökning rörande människohandel/koppleri, där människohandlarna/hallickarna sålt flickor och kvinnor för prostitutionsändamål till sexköpare genom webbsidor på Internet. Detta arbete har gett Polisen mer kunskap om hur denna verksamhet är organiserad, innehållsmässigt och tekniskt, samt besvarat vissa frågor om vilka aktörer och intressen som ligger bakom/erbjuder tjänsterna och "varorna" som marknadsförts och sålts till sexköpare via nätet. En av uppgifterna har varit att försöka sortera ut den typ av annonser där det funnits misstanke om att utländska kvinnor sålts till män i Sverige. Annonser där utländska kvinnor säljs är ofta utformade på ett visst sätt när det gäller layout och existerar på webbsidor på nätet under en relativt kort tid. Utländska kvinnor säljs också till ett lägre pris än svenska och i annonser där utländska kvinnor säljs finns ofta information om de språk som kvinnorna talar.

Via chatsidor har IT-brottsroteln följt kommunikation där sexköpare diskuterat de kvinnor de köpt eller tänker köpa. Det är ganska vanligt förekommande att sexköpare beklagar sig inför varandra då kvinnan i annonsen inte stämt överens med den kvinna de köpte och utnyttjade i verkligheten. Vidare diskuteras nationaliteten på kvinnorna och sexköpare varnar varandra för vissa kvinnor och rekommenderar andra.

Det kan förmodas att hallickar och människohandlare inte alltid behöver resa till kvinnornas hemländer för att rekrytera kvinnor i prostitutionssyfte. Via nätet är det lätt att komma i kontakt med kvinnor som prostitueras, och det är fullt möjligt att beställa kvinnor till Sverige via hallickar och människohandlare i kvinnornas hemländer. Utbudet synes vara oändligt.

Människohandlare och hallickar som säljer flickor och kvinnor via nätet använder sig ofta av s.k. "webbhotell". Om någon önskar förmedla en tjänst via Internet så kan denne hyra in sig på någon annans server, ett s.k. webbhotell. På webbhotellet upplåter således "teknikägaren" en kontaktyta där prostitutionens direkta parter kan mötas. "Teknikägaren" har på detta sätt skapat ett system av "självgenererande" skyltfönster på Internet och får betalt för de kunder han skaffar till denna tjänst. Människohandlare och hallickar vänder sig företrädevis till webbhotell i länder med svag eller icke-existerande lagstiftning på området och där man inte bryr sig om vem som betalar för vissa tjänster, t.ex. i Holland etc. Att annonsera om försäljning av kvinnor eller barn för sexuella ändamål på Internet och därmed främja att någon köper tillfälliga sexuella förbindelser kan betraktas som koppleri eller försök till koppleri. För att komma åt denna brottslighet krävs avancerat internationellt polissamarbete i kombination med stort intresse, teknisk kunskap samt resurser från Polisens sida.

3.5 Samverkansprojekt för offer för människohandel i Stockholms län

Projektet "Samverkan för stöd till personer utsatta för människohandel" fortsatte under 2004 med deltagande från följande myndigheter: Migrationsverket, Åklagarmyndigheten, Rikskriminalpolisen, Polismyndigheten i Stockholms län, Prostitutionsenheten i Stockholms stad, Stockholms Landsting, Länsstyrelsen i Stockholm, Socialstyrelsen och Kommunförbundet i Stockholms län. Projektet samordnades av Stiftelsen Kvinnoforum och delfinansierades av den Europeiska flyktingfonden. Under våren 2004 tog Projektet fram en Samverkansplan för Stockholms län. Planen syftar till att underlätta handläggningen av människohandelsärenden och är framförallt avsedd för Socialtjänster, Polismyndigheter, Åklagarmyndigheten och Migrationsverket. Planen återfinns på Projektets hemsida:

www.qweb.kvinnoforum.se/projects/samverkan.asp).

Den 24 mars 2004 genomfördes ett heldagsseminarium inom ramarna för Projektet med deltagande från riksdagspartier, departement, myndigheter och enskilda organisationer. Samverkansplanen presenterades på detta seminarium och flera trängande frågor lyftes som till exempel: metod- och kunskapsutveckling kring det sociala stödet och samarbete med ursprungsländerna för ett värdigt och organiserat återvändande.

Under hösten 2004 uppdaterades Samverkansplanen för att harmoniseras med de ändringar i Brottsbalken och utlänningslagen som trädde i kraft under sommaren och hösten 2004. Inom ramen för Projektet genomförde också ett antal seminarier för att lyfta människohandelsfrågan och förankra Samverkansplanen. Under hösten påbörjades

även ett större utåtriktat arbete mot kommuner och stadsdelar i Stockholms län. Inom detta arbete besökte projektdeltagarna kommuner och stadsdelar i team med representanter från Polismyndigheten, Migrationsverket, Prostitutionsenheten och Kvinnoforum. Besöken arrangerades i mindre seminarier där Samverkansplanen presenterades, människohandel diskuterades och viktiga frågor lyfts som till exempel Socialtjänstens roll i människohandelsärenden, vikten av identifikation av utsatta personer och inlämnande av upplysning till Polismyndigheten vid misstanke om brott.

Projektet knöt till sig ett stort antal enskilda organisationer och andra sociala aktörer i Stockholm för att utveckla stöd i form av boende, medmänskligt stöd, juridiskt stöd m.m. Bland organisationerna finns kvinnojourerna, Unga Kvinnors Värn, Svenska Kyrkan, Caritas, Svenska Röda Korset, Litauiska Föreningen m.fl.

3.6 Handel med barn m.m.

Från den 1 september 2004 har Roteln mot illegal invandring och människohandel anställt en kriminalinspektör, som under ett år ska göra en kartläggning av handel med barn för sexuella ändamål och tvångsarbete i Sverige. Eftersom kartläggningen bara har bedrivits i några månader är det för tidigt att rapportera om situationen i landet.

Därtill har en person anställts under året för att bearbeta den särskilda nationella databas (SUR) som upprättats vid Rikskriminalpolisen.

3.7 Övriga seminarier och annan verksamhet

Utöver konferensen för kontaktpersonerna har Rikskriminalpolisen deltagit i och informerat om sitt uppdrag och om människohandelsbrottet vid seminarier och möten anordnade av följande myndigheter, organisationer eller arbetsgrupper. Listan är ej fullständig.

- Polismyndigheten i Norrbotten, vid två tillfällen, i samarbete med Näringsdepartementets Jämställdhetsenhet.
- Polismyndigheten i Östergötland, vid sex tillfällen.
- Polismyndigheten i Uppsala, vid ett tillfälle.
- Gränspolisen i Stockholm, vid två tillfällen
- Åklagardagarna i Stockholm
- Rikskriminalpolisen, rotel illegal invandrings årliga konferens (Kalmar)
- Domstolsverket
- Nordiska Kriminalistföreningen, årsmöte i Helsingfors, Finland
- CEPOL, European Police College, Münster, Tyskland

4 Lagstiftning på området

4.1 Kriminalisering av människohandel

I juli 2002 trädde en straffbestämmelse mot människohandel för sexuella ändamål i kraft (brottsbalken 4 kap 1 a §) mot gränsöverskridande handel med människor för utnyttjande av tillfälliga sexuella förbindelser eller utnyttjande för annat sexuellt ändamål. Vidare kriminaliserades försök, förberedelse och stämpling till människohandel för sexuella ändamål och underlåtenhet att avslöja sådana brott. Från och med 1 juli 2004 utvidgades straffbestämmelserna för människohandel för sexuella ändamål i Sverige till att omfatta andra former av handel än sexuellt utnyttjande, såsom tvångsarbete, krigstjänst, organhandel med mera. Syftet bakom den omarbetade lagen är att uppfylla åtagande under FN-protokollet om människohandel samt EU:s rambeslut om bekämpandet av människohandel.⁵ Enligt den lagstiftningen, som trädde i kraft år 2004, döms en person för människohandel till fängelse till *fängelse i lägst två år och högst tio år*, enligt Brottsbalken 4 kap 1 a §. Enligt brottsbalken 4 kap 10 § är försök, förberedelse eller stämpling till människohandel straffbart och för underlåtenhet att avslöja sådant brott döms till ansvar enligt 23 kap.

Lag (2004:406) Brottsbalken 4 kap 1 a §.

”Den som i annat fall än som avses i 1 §, med användandet av olaga tvång eller vilseledande, med utnyttjande av någons utsatta belägenhet eller med något annat sådant otillbörligt medel rekryterar, transporterar, inhyser, tar emot eller vidtar någon annan sådan åtgärd med en person, och därigenom tar kontroll över personen i syfte att personen skall

- 1. Utsättas för brott enligt 6 kap. 1,2,3,4,5 eller 6 §, utnyttjas för tillfälliga sexuella förbindelser, eller på annat sätt utnyttjas för sexuella ändamål,*
- 2. Utnyttjas i krigstjänst eller tvångsarbete eller annat sådant tvångstillstånd,*
- 3. Utnyttjas för avlägsnandet av organ, eller*
- 4. På annat sätt utnyttjas i en situation som innebär ett nödläge för den utsatte, Döms för människohandel till fängelse i lägst två och högst tio år.
Detsamma gäller den som i sådant syfte som anges i första stycket,
(1) till annan för över kontrollen över en person, eller
(2) från en annan tar emot kontrollen över en person.*

Den som begår en gärning som avses i första stycket mot en person som ännu inte fyllt 18 år skall dömas för människohandel även om något sådant otillbörligt medel som anges där har använts.

Är brottet som avses i första- tredje styckena mindre grovt, döms till fängelse i högst fyra år.”

⁵ Regeringens proposition 2003/04:111 Ett utvidgat straffansvar för människohandel. sid 7, Justitiedepartementet, Stockholm 11 mars 2004.

Förutom att straffområdet har vidgats har en del andra ändringar och tillägg gjorts i lagen medan andra rekvisit fortfarande finns kvar. I den nya lagtexten finns fortfarande orsakssambandet mellan det otillbörliga medlet och människohandelsåtgärder. Det nya är att *utnyttjandet av en persons utsatta belägenhet* nu uttryckligen anges som en form av otillbörligt medel i enlighet med Lagrådets rekommendation. Det gör att man kan ta hänsyn till de förhållanden som offret levde under i sitt hemland och att personen i fråga inte haft några valmöjligheter. Enligt propositionen är exempel på personer som är i utsatt belägenhet sådana som befinner sig i ett ekonomiskt skuldförhållande eller anställningsförhållande till gärningsmannen, narkomaner som är beroende av den som tillhandahåller narkotika, personer som befinner sig vanmakt eller som lever under svåra ekonomiska förhållanden, i flyktingskap eller som lider av förståndshandikapp eller sjukdom.⁶

Ett annat nyckelord i den nya lagtexten är att människohandlaren tar *kontroll* över en person med syfte att denne ska utsättas för brott eller utnyttjas på olika sätt. Den gamla lagtexten tog sikte på gränsöverskridande handel men det har tagits bort i den nya straffbestämmelsen och har ersatts med ett krav på att gärningsmannen genom handelsåtgärderna uppnått kontroll över offret. Detta underlättar utredning i de fall där offren säljs vidare till nya människohandlare samt när personer kommit till Sverige under andra omständigheter men sedan faller offer för människohandlare. Det finns inget krav på att förövaren har använt otillbörliga medel vid handelsåtgärder i de fall när han redan har kontroll över offret och åtgärden består i att föra över den till en annan person. Enligt författningskommentaren till ändringen i brottsbalken kan kontroll bestå av att offrets fysiska rörlighet begränsas genom att denna hålls inlåst eller genom att personen står under kontinuerligt hot. Förövaren kan också utöva kontroll över personens ekonomiska förhållanden eller ha grund i en myndighetsutövande funktion etc. Det bör påpekas att något faktiskt utnyttjande inte behövt ägt rum för att brottet skall fullbordas.⁷

För brottets fullbordande gäller följande:

”Brottet fullbordas när en människohandelsåtgärd som genomförts med ett sådant medel och i ett sådant utnyttjande syfte som avses har resulterat i den åsyftade kontrollen över offret. Detta orsakssammanhang skall omfattas av gärningsmannens uppsåt.”

⁶ Prop. 2003/04:111 ”Ett utvidgat straffansvar för människohandel” sid 65.

⁷ Prop. 2003/4:111 sid. 58.

4.2 Människohandelsgärningen

Enligt Justitiedepartementets analys av Förenta Nationernas tilläggsprotokoll rörande människohandel består människohandelsgärningen av tre huvudsakliga delar, nämligen *handelsåtgärder*, *otillbörliga medel* och *utnyttjandesyfte*.⁸ Handelsåtgärden är en kedja av händelser som rekrytering och transport av människohandelsoffret inom ett land eller mellan olika länder. Det omfattar även mottagande, inhysning och överföring av människohandelsoffer mellan rekryterare och mottagare. Olika s k otillbörliga medel används för att få personer att göra som människohandlaren vill. Människohandlaren kan till exempel hota offret, ta till våld eller missbruka att en person är i en utsatt belägenhet eller vilseleda personen. Människohandel syftar alltid till någon form av utnyttjande för till exempel sexuella ändamål, tvångsarbete, slaveri eller för att komma åt mänskliga organ.⁹ Handlaren försätter offret i en sårbar situation eller utnyttjar att denna redan befinner sig en sådan situation att hon inte har någon faktisk möjlighet att göra annat än underkasta sig utnyttjandet. Möjligheterna att påverka situationen är eller framstår som begränsade för personen som utsatts för sådan handel. Ett samtycke från offret till sådant utnyttjande som nämns ovan saknar betydelse för straffansvar för människohandelsbrott enligt tilläggsprotokollet. För personer under 18 år krävs inte att några otillbörliga medel har använts för att gärningsmannen ska kunna straffas.

4.3 Koppleri

Ny lagstiftning från den 1 april 2005

Brottsbalken 6 kap. 12 §

”Den som främjar eller på ett otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttjar att en person har tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning, döms för *koppleri* till fängelse i högst fyra år.

Om en person som med nyttjanderätt har upplåtit en lägenhet får veta att lägenheten helt eller till väsentlig del används för tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning och inte gör vad som skäligen kan begäras för att få upplåtelsen att upphöra, skall han eller hon, om verksamheten fortsätter eller återupptas i lägenheten, anses ha främjat verksamheten och dömas till ansvar enligt första stycket.

Är brott som avses i första eller andra stycket att anse som grovt, döms för grovt koppleri till fängelse i lägst två och högst åtta år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om brottet avsett en verksamhet som bedrivits i större omfattning, medfört betydande vinning eller inneburit ett hänsynslöst utnyttjande av annan.”

⁸ Proposition 2003/04:111 Ett utvidgat straffansvar för människohandel.

⁹ FN:s Tilläggsprotokoll ”UN Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, ” artikel 3 b.

I regeringens proposition 2004/05:45 "En ny sexualbrottslagstiftning" föreslogs en del förändringar av den gamla kopplerlagstiftningen. Regeringen föreslog att straffbestämmelserna i 6 kap. 8 och 9 §§ brottsbalken om koppleri och grovt koppleri skulle sammanföras i princip oförändrade till en ny paragraf. Tillämpningsområdet för grovt brott utvidgades till att omfatta även verksamhet som medfört betydande vinning. Straffmaximum för grovt brott höjdes från fängelse i sex till åtta år.

4.3 Köp av sexuell tjänst

Ny lagstiftning från den 1 april 2005

Brottsbalken 6 kap. 11§

"Den som i annat fall än som avsetts förut i detta kapitel, skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse mot ersättning, döms för *köp av sexuell tjänst* till böter eller fängelse i högst sex månader."

Vad som säg i första stycket gäller även om ersättning har utlovats eller getts av någon annan.

4.4 Tidsbegränsat uppehållstillstånd för målsägande och vittnen

För att underlätta lagföring av brottslingar har en bestämmelse om temporärt uppehållstillstånd för utländska vittnen och målsägande införts i utlänningslagen¹⁰ som gör det möjligt att bevilja tidsbegränsat uppehållstillstånd när det anses befogat för genomförande av förundersökning och huvudförhandling i brottmål. Bestämmelsen trädde i kraft den 1 oktober 2004 vilket innebär att bland annat offer och vittnen till människohandel kan få stanna i landet under tiden som brottsutredningen och domstolsprocessen pågår. Ansökan om uppehållstillstånd ska göras av förundersökningsledaren och beviljas för en begränsad tidsperiod och det finns ingen gräns för hur lång den sammanlagda tiden kan bli. Beroende på omständigheter kring brottsutredning och rättsprocess i det enskilda fallet kan berörda personer komma att vistas i Sverige under en längre tid. Offren kan under tiden även ansöka om uppehållstillstånd på andra grunder som till exempel av humanitära skäl och ska omedelbart ges information om möjligheterna till detta. Personer som beviljats temporärt uppehållstillstånd enligt ovan har rätt till hälso- och sjukvård och bistånd enligt socialtjänstlagen. Kommuner och landsting där offret haft sin vistelseort ska stå för kostnaderna för uppehållet i samband med brottsutredningen. Ersättningen från staten till kommuner och landsting för deras utlägg för dessa bevispersoner är reglerat i förordningsform¹¹. Här är det också värt att nämna att förundersökningsledaren bör söka tillfälliga uppehållstillstånd för EU medborgare även under den tid de har rätt att vistas i Sverige. Detta för att den ersättning som

¹⁰ Utlänningslagen (1989:529) 2 kap. 4 a §.

¹¹ Förordning (2002:1118) om statlig ersättning för asylsökande m.fl.

staten betalar ut till kommunerna för uppkomna kostnader för dessa bevispersoner, är avhängig om denne har ett sådant tillstånd eller inte.

Sedan den 1 oktober 2004 har Migrationsverket mottagit elva ansökningar från förundersökningsledare i landet. Fem kvinnor/flickor har beviljats uppehållstillstånd som bevispersoner och av dessa är fyra medborgare i Estland och en i Vietnam. Under 2004 beviljades en kvinna, som varit målsägande, permanent uppehållstillstånd av humanitära skäl.

5 Läget i Sverige

Följande redovisning bygger till största delen på vad polismyndigheterna, genom sina länskontaktpersoner, har inrapporterat till Rikskriminalpolisen.

5.1 Polismyndigheten i Stockholms län

City Polismästardistrikt

City Polismästardistrikt, Polismyndigheten i Stockholms län, omfattar Stockholms innerstad. Det dagliga inflödet av information om människohandel, koppleri och prostitution är stort. Polisen har följt utvecklingen av prostitutionen och till den hörande brott som koppleri och människohandel under lång tid. Under 1970- och 1980-talet bestod ett koppleri oftast av en man som fick sin inkomst genom att främja och/eller göra en vinning av flickvännens/hustruns exploatering i prostitution. I slutet av 1990-talet förändrades bilden då unga kvinnor från forna Sovjetstater fördes till Sverige och lockades, lurades eller tvingades till prostitution av hallickar och människohandlare från Östeuropa. Kvinnorna kunde luras till Sverige med förespegling om arbete t ex på restaurang men sedan tvingas till prostitution. För att bryta ner kvinnorna utsatte gärningsmännen dem ofta för våldtäkter. Den nya formen av människohandel var och är väl organiserad och gärningsmännen har ofta en kriminell bakgrund.

Vid Polismyndigheten i Stockholms län, City Polismästardistrikt, finns personal som har en lång erfarenhet av människoliknande brott. Detta har inneburit att arbetsmetoder har utvecklats som gett bra resultat. I förundersökningar som rör människohandel och koppleri förekommer ofta också andra typer av brott såsom våldtäkt, olaga frihetsberövande och olaga hot. Kvinnorna utsätts många gånger för våld både av människohandlare och av sexköpare. Det kan finnas flera gärningsmän både i och utanför Sverige, vilket ofta leder till att förundersökningarna blir omfattande, resurskrävande och tidsödande.

Projekt Europa

Under 2003 beslutade regeringen att ge 30 miljoner till Polisen för att bekämpa människohandeln under 2004-2006. Med anledning av detta startade spaningsroteln vid City Polismästardistrikt, Polismyndigheten i Stockholms län, ett projekt

som benämns *Projekt Europa*. Ledningen för Polismyndigheten i Stockholms län beslöt under våren 2004 att Projekt Europa skulle ingå som delprojekt i projekt Nova¹².

De 30 miljonerna från regeringen har gjort det möjligt för *Projekt Europa* att öka personaltätheten varför man idag har sju utredare och en projektledare. Under 2004 hade City Polismästardistrikt genom *Projekt Europa* fyra förundersökningar som rörde människohandel för sexuella ändamål och koppleri m.m. Fler förundersökningar kunde ha bedrivits men det har inte varit möjligt då det rått brist på utredande personal. Syftet med *Projekt Europa* är att identifiera kriminella personer och nätverk som sysslar med människohandel och därtill hörande brottslighet i länet och lagföra dessa. Målet för projektet är att utreda minst två ärenden per år rörande dessa brott. De särskilda medel som staten gav till Polisen för att bekämpa människohandeln har gjort det möjligt för City Polismästardistrikt att rikta insatser mot organiserad kriminella organisationer som bl. a. ägnar sig åt denna brottslighet. I de ärenden som projektet handlagt har det också gjorts stora beslag av narkotika.

Arbetsmetoder

Grunden för spaningsarbetet är en noggrann analys av en fortlöpande insamling av information om människohandel och människohandelsliknande brott. Analysen av materialet ligger till grund för projektledningens beslut om vilka ärenden som ska prioriteras. Tanken med projektet har varit att utredarna ska vara med redan i ett tidigt skede och att hålla sig uppdaterade för att utredningen ska bedrivas effektivt när tillslag gjorts mot en organisation. Prioriteringar har gjorts där information gett vid handen att verksamheten varit av större omfattning.

Samverkan

Projekt Europa har samverkat med en grupp bestående av personal från Rikskriminalpolisen, Länskriminalpolisen i Stockholms län, Utlänningsroteln i Stockholms län, Migrationsverket och Tullverket vilket har bidragit till inkommet material snabbt har kunnat bearbetas. *Projekt Europa* har utvecklat ett bra samarbete med den nordiska sambandsmannen i Tallinn och människohandelsgruppen vid Tallinns Centralkriminalpolis. Detta har underlättat förundersökningarna om människohandel och bidragit till bra resultat.

En tung börda för Stockholmspolisen är att det sociala stödet till offer för människohandel fungerar undermåligt. I Stockholm finns det 26 stadsdelnämnder och i verkligheten har det sett ut så att varje nytt människohandelsoffer har blivit aktuell i en ny stadsdelsnämnd. Det har inneburit att Polisens utredare, gång på gång, ska samverka med socialtjänstemän som har begränsad erfarenhet av människohandelsoffer. Det betyder att utredarna måste ägna mycket tid och energi åt att infor-

¹² Projekt Nova är ett projekt i Stockholms Läns Polismyndighet där en av inriktningarna är att minska den organiserade brottsligheten samt påtagligt minska nyrekryteringen till den.

mera Socialtjänsten om vilka behov det aktuella offret kan ha och vad människohandel är.

Under 2004 har 8 personer dömts till fängelse för grovt koppleri/koppleri fördelade på 3 ärenden. Referat av domarna redovisas i bilagor till denna rapport.

Förundersökningar

5.1.1 Förundersökning "Kotkas 1"

I början på april 2004 gjorde spaningsroteln i City ett tillslag i ett ärende som inom Polisen benämndes "Kotkas 1". Vid tillslaget greps tre män och en kvinna misstänkta för människohandel och koppleri. Därutöver identifierade polisen 17 rysktalande kvinnor som gärningsmännen utnyttjat i prostitution.

Ärendet initierades av polisen i Estland under vintern 2004 när några estländska män saluförde kvinnor för prostitution via annonser på Internet. Dessa gärningsmän utnyttjade sedan kvinnorna för prostitution i bl. a. Stockholm.

En 17-årig flicka berättade att hon kontaktats i Tallinn av några hallickar och accepterat deras erbjudande om att säljas för sexuella tjänster i Stockholm. Detta eftersom hon var i stort behov av pengar för att försörja sig, sin farmor och sin pojkvän. Hallickarna i Tallinn ordnade en biljett till 17-åringen och i Stockholms Frihamn blev hon hämtad av huvudmännen och förd till en lägenhet.

Då hon kom till lägenheten blev hon fotograferad naken av en av hallickarna och bilden användes senare för annonsering på Internet. Flickan fick betala 50 % av inkomsten från prostitutionen till hallickarna och hon fick betala en daglig avgift för annonsen på Internet.

Den 17-åriga flickan hade få sexköpare och fick svårt att betala avgiften för annonsen. Efter ca 3-veckors vistelse i Stockholm återvände hon till Estland. Hallickarna trodde att 17-åringen hade lurat dem och att hon haft fler sexköpare än vad hon redovisat. De var därför angelägna om att hon skulle komma tillbaka till Stockholm varför de såg till att hon återvände.

Under andra vistelsen hade 17-åringen också få köpare varför hallickarna blev missnöjda. En kväll förklarade 17-åringen på telefon att hon ville resa hem och då meddelade hallickarna att de skulle komma senare på kvällen. Då de kom blev 17-åringen informerad om att hon var skyldig dem 15.000 kronor. Innan gärningsmännen lämnade lägenheten visiterade de flickan och tog hennes värdesaker.

Efter några dagar återkom en hallick som återlämnade 17-åringens tillhörigheter och ringde upp hennes pojkvän. Hon fick prata med sin pojkvän som tvingats uppmana henne att göra som hallickarna ville. Samma kväll kom det sexköpare till lägenheten och dagen efter kom en av hallickarna för att inkassera 17-åringens förtjänst på 5.000 kronor.

Då 17-åringen var säker på att hallicken hade lämnat kvarteret försvann hon ut och försökte få tag i en taxi. Istället stötte hon på en okänd man som körde henne till Frihamnen där hon köpte en biljett till Estland. I hamnen i Estland blev 17-åringen mött av estländsk polis. På vägen ut ur terminalbyggnaden mötte de ett par okända kriminella personer som var på väg för att "möta" 17-åringen varför estländsk polis ingrep.

5.1.2 Förundersökning "Elsa"

I början på juni 2004 gjorde Spaningsroteln i City ett tillslag mot några människohandlare och hallickar i Stockholm. I ärendet greps sex personer varav fem män och en kvinna. De misstänkta kom från Estland, forna Jugoslavien och Ryssland. Därtill identifierades ett 10-tal estniska kvinnor som hade utnyttjas i prostitution.

Ärendet hade sitt ursprung i att två unga flickor, 16 respektive 19 år, rekryterades i Estland för prostitutionsändamål i Stockholm. Mannen som rekryterat flickorna var väl förtrogen med deras sociala situation. Mannen i sin tur vidarebefordrade flickorna till två hallickar som hämtade dem i deras hemstad och tog med sig dem till Stockholm. Till en början fick flickorna bo hos en av hallickarna i Stockholm. Denne ordnade också sexköpare till flickorna och en tredje hallick eskorterade dem till platser där sexköp ägde rum.

Under vintern 2004 insjuknade 16-åringen, som ett resultat av de sexuella övergreppen, varför hon skickades hem till Estland där hon blev inlagd på sjukhus. Då 16-åringen tillfrisknat något fick hon återvända till Stockholm. Trots att 16-åringen inte hade återhämtat sig från operationen tvingades hon sälja sex för hallickarnas räkning. Förundersökning pågår och dom väntas under våren 2005.

5.1.3 Förundersökning "Ungernärendet"

Under första kvartalet 2004 slutfördes förundersökningen mot två ungerska män, en ungersk kvinna, en man från Mellanöstern och en man från forna Jugoslavien. Personerna blev häktade för misstanke om människohandelsliknande brott mot sju ungerska kvinnor. Ärendet behandlades av samtliga rättsliga instanser. Domarna redovisas i bilaga till denna rapport.

5.1.4 Förundersökning "Råckstaärendet"

I oktober 2004 slog City Span till mot en lägenhetsbordell i Råcksta, väster om Stockholm. En svensk man och hans polska hustru samt en polsk man häktades för grovt koppleri.

I juni 2004 hyrde paret en andrahandslägenhet i Råcksta och bordellverksamhet bedrevs i lägenheten fram till tillslaget den 11 oktober 2004. Totalt prostituerades sju kvinnor från Polen i lägenheten under den aktuella brottsperioden. Kvinnorna salufördes genom annonsering på Internet och hallickarna tog 70 % av kvinnornas förtjänster.

Förundersökningen har visat att den svenske mannen också haft en bordell i en lägenhet i Årsta under december 2003 till mars 2004. Han var också verksam under våren 1994 till våren 1995 då han bedrev bordellverksamhet på minst fem olika adresser i Stockholmsområdet.

5.1.5 Förundersökning ”Balkongärendet”

Sommaren 2004 häktades två män och en kvinna av rumänskt ursprung för grovt koppleri mot fem kvinnor från Rumänien. De misstänkta tillhandahöll en lägenhet söder om Stockholm där kvinnorna bodde och sålde sexuella tjänster för de misstänkta räkning. De misstänkta försåg även kvinnorna med mobiltelefoner och telefonkort, ordnade med transport till Sverige och lade upp hemsidor där kvinnorna lades ut till försäljning.

5.2 Polismyndigheten i Västra Götalands län

Polismyndigheten i Västra Götalands län har sedan i februari 2001 en speciell grupp, *Traffickinggruppen*, som ansvarar för arbetet mot människohandel för sexuella ändamål och prostitution. Gruppen har varit direkt underställd chefen för Länskriminalpolisen och består av en insatschef, en spaningsgrupp och en polis från underrättelseroteln respektive gränspolisen för underrättelsearbete. De prioriterade arbetsuppgifterna är människohandel för sexuella ändamål och koppleri men gruppen arbetar också med den öppna gatuprostitutionen samt även den dolda som kan finnas på bordeller, klubbar, hotell m.m. Sedan 1 januari, 2005 tillhör *Traffickinggruppen* den fasta organisationen på Länskriminalpolisens Spaningsrotel.

Människohandel är fortfarande en relativt ny brottslighet i Västra Götaland och det är för övrigt inte många myndigheter i länet som har mer ingående kunskaper om problemet. För att höja kompetensen hos polispersonalen har Polismyndigheten i Västra Götaland fått särskilt tillstånd att visa filmen *Lilja 4-Ever*. Hittills har ca 1.000 poliser i länet sett filmen. Efter visning av filmen har *Traffickinggruppen* informerat om hur dessa brott uppdagas och utreds samt om den särskilda problematiken kring omhändertagandet av offren.

För att stödja poliser som arbetar i yttre tjänst har gruppen tagit fram ett åtgärds-kort, som ska fungera som en lathund i det fall poliser ställs inför ett misstänkt fall av människohandel.

Traffickinggruppen spanar också aktivt på Internet. Antalet annonser om prostitution ser ut att öka och i en del annonser på Internet kan det misstänkas att det är utländska kvinnor/flickor som bjuds ut till försäljning. Det finns också diskussionssidor där sexköpare frågar efter vissa kvinnor eller särskilda sexuella tjänster.

Gruppen har mycket nära samarbete med polismyndighetens personsäkerhetsenhet. Den har vid ett flertal ärenden direkt medverkat till att placera offren i olika lämpliga boendemiljöer där hänsyn har tagits till risker för repressalier från gär-

ningsmännen, kvinnornas ålder och språktillhörighet m.m. Personsäkerhetsenheten har varit till stor hjälp och deras engagemang, kunskaper och kontaktnät har varit ovärderligt. *Traffickinggruppen* har också nära samarbete med Migrationsverket och de sociala myndigheternas jourbyrå och prostitutionsgrupp. I flera olika ärenden har det varit svårt att hitta bra boende för unga flickor och kvinnor som blivit utsatta för människohandel. En del ungdomshem kan eller vill inte ta emot offer för människohandel då det krävs stora resurser och särskilda insatser för att ta hand om dem. Det tar tid att få offren att lita på polisen och andra myndighetspersoner och oftast talar offren bara sitt hemlands språk. *Traffickinggruppen* har tillsammans med Migrationsverket, gränspolisen, de sociala myndigheternas jourbyrå, andra socialkontor och Socialtjänstens prostitutionsgrupp arbetat fram en modell för omhändertagandet av offren under utredningstiden.

Det händer av och till att unga utländska flickor under 18 år kommer till Migrationsverket i Göteborg och ansöker om asyl. I vissa fall får de efter en kort tid kontakt med utomstående personer som erbjuder dem annat boende i Göteborg. Migrationsverket kan inte tvinga flickorna till visst boende och i några av dessa fall har polisen misstänkt människohandel. Dessa misstankar är mycket svåra att bekräfta.

Obekräftade uppgifter har inkommit till Polisen i Göteborg om att unga flickor tas till Sverige från Somalia för att utnyttjas sexuellt av sexköpare. Flickorna säljs till landsmän som tvingar dem till orala samlag eftersom de kan ha utsatts kvinnlig könsstympning (ofta genom infibulation). Dessa förövare är ofta mycket svåra att hitta och denna typ av brottslighet är mycket svår att bevisa.

I flera ärenden där spaning påbörjats har kvinnorna skickats ut ur landet innan tillräckliga bevis har säkrats. I många fall är det en medveten taktik från hallickarnas sida att utnyttja en eller flera kvinnor maximalt för högsta möjliga vinst under en kortare tid för att sedan skicka hem dem eller sälja dem vidare till andra hallickar. Det är därför oerhört viktigt att Polisen och *Traffickinggruppen* får tipsen så fort som möjligt.

Under 2004 har 10 personer dömts till fängelse för grovt koppleri/koppleri fördelade på fyra ärenden. Referat av domarna redovisas i bilaga till denna rapport.

Traffickinggruppens arbete mot den inhemska prostitutionen har bl. a. resulterat i att 28 män rapporterades för brott mot lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster under år 2004. De flesta rapporterades i samband med att de köpt sexuella tjänster på Rosenlundsgatan i Göteborg. Polisarbetet mot gatuprostitutionen bedrivs med uniformerad polis eller civilklädd polis i civil spaningsbil. Ibland tar civilklädd polis på sig en gul reflexväst, märkt med ordet "Polis". När poliserna tar på sig västen avviker de presumtiva kunderna från området.

Flera unga svenska pojkar och flickor har omhändertagits på Rosenlundsgatan enligt lagen om vård av unga (LVU) då de erbjudit sexuella tjänster.

En ung kroatisk flicka omhändertogs på Rosenlundsgatan efter att ha erbjudit sexuella tjänster. Hon berättade i förhör att hon har haft flera olika hallickar i Sverige. Dessa kunde dock inte identifieras.

Seminarier och annan verksamhet

Representanter från *Traffickinggruppen* har deltagit som experter och föreläsare vid seminarier och möten anordnade av följande myndigheter, organisationer eller arbetsgrupper:

- Svenska Institutets projekt med att visa filmen Lilja 4-Ever med seminarier i Spanien, Brasilien och Argentina.
- Kvinnoforums traffickingseminarium i S:t Petersburg, Ryssland.
- Madrids kommunala polis. Utbildning för 350 poliser.
- ILEA (International Law Enforcement Academy, drivs av FBI) vid två tillfällen i Budapest, Ungern.
- Rikskriminalpolisens utbildning av poliser i Norrbotten.
- Polishögskolan/ECPAT konferens i Stockholm.
- Seminarium i Turkiet, anordnat av IOM:s (International Organization for Migration).
- Polisen, ”Reden – STOP Kvindehandel” och Sociala myndigheter, i Köpenhamn, Danmark.
- Konferens organiserad av Vänsterpartiet, Folkpartiet och Moderaterna i Göteborg.
- Åklagardagarna i Stockholm.
- Utbildning av Migrationsverket i Göteborg.
- Svenska Narkotikapolisföreningens höstmöte i Umeå.
- Norska Narkotikapolisföreningens utbildningskonferens i Lillehammer.
- Soroptimistföreningarna i Alingsås och Varberg.
- Arbetsdiskussion om sexindustrin, arrangerat av Vänsterpartiets EU-sekretariat i Stockholm.
- FN-läger i Alingsås för ungdomar från Sverige, Finland, Estland, Lettland och Litauen.
- Föreläsning om människohandel på Bokmässan organiserad av ECPAT.
- Föreläsning om människohandel och prostitution i Falun för poliser, åklagare, domstol, kommunanställda m.fl.
- Seminarium anordnat av Missionskyrkan i Majorna, Göteborg.
- Tillsammans med Rikskriminalpolisen med framtagande av en handbok om utredning och spaning i människohandelsärenden.

Traffickinggruppen har under året haft besök av representanter från:

- Justitiedepartementet
- Länsstyrelsen i Skåne och Västra Götaland
- Polisen i Skåne, Östergötland
- ECPAT

- Rädda Barnen, Röda Korset, ”Reden – STOP Kvindehandel” och socialarbetare från Köpenhamn som jobbar med omhändertagande av traffickingoffer.
- EU-parlamentarikern Maria Carlshamre, Folkpartiet och Göteborgs-Posten.

Ärenden

Gruppen har startat flera ärenden där unga flickor utnyttjas sexuellt efter kontakter på olika chatsidor.

Gruppen har bedrivit spaning i ett flertal olika människohandel/koppleriärenden men där bevisning inte kunnats säkras eller där flickorna försvunnit under spaningen.

Förundersökningar

5.2.1 Människohandel för sexuella ändamål/grovt koppleri i Grästorp

I december 2003 inledde Polisen spaning mot två män från Litauen som enligt ett tips utnyttjade två unga kvinnor i prostitution. Vid spaning kunde det konstateras att personerna bodde på en gård utanför Grästorp i Skaraborgs län. *Traffickinggruppen* gjorde ett tillslag måndagen den 19 januari 2004 och grep då två män från Litauen. Männen misstänktes för att ha utnyttjat en 16-årig flicka och en 21-årig kvinna från Litauen i prostitution, och de häktades på sannolika skäl misstänkta för människohandel för sexuella ändamål/grovt koppleri. Polisens person-säkerhetsenhet kopplades in direkt och placerade flickorna på ett säkert ställe. Flickorna pratade litauiska och mycket lite engelska. Ett referat av domen redovisas i bilaga till denna rapport.

5.2.2 Internetförsäljning av 24-årig kvinna från Moldavien

En 24-årig kvinna från Moldavien köptes av två män bosatta i Göteborg. Dessa fotograferade kvinnan i olika nakenposer och sålde sedan henne via webbsidor på Internet. Vid utredningen fann polisen fem annonser där hon visades upp naken och såldes. Ett referat av domen redovisas i bilaga till denna rapport.

5.2.3 Två polska kvinnor på Rosenlundsgatan

Två polska kvinnor, 19 och 20 år omhändertogs på Rosenlundsgatan. En kvinnlig och en manlig hallick greps och dömdes för koppleri. Ett referat av domen redovisas i bilaga till denna rapport.

5.2.4 En annorlunda taxirörelse

Fem taxichaufförer erbjöd manliga kunder att utöver en taxiresa även köpa sexuella tjänster av kvinnor de kunde förmedla. Detta skedde oftast när män lämnade en sexklubb i Göteborg. Utredningen visade att hallickarna hade minst fyra kvinnor, varav en från Marocko som till salu. Tre chaufförer dömdes för grovt koppleri och

två för koppleri i tingsrätten. Dom i hovrätten väntas under våren 2005. Referat av tingsrättens dom redovisas i bilaga till denna rapport.

5.3 Polismyndigheten i Skåne län

Under år 2004 har Polisens *Schengengrupp* fortsatt med underrättelsearbetet angående människohandel för sexuella ändamål i Skåne län. Cirka 120 underrättelseuppslag rörande misstankar om människohandel har bearbetats under året. Underrättelseinformationen visar att organisatörerna fortfarande till största delen kommer från Östeuropa. Länder som dominerar är Slovakien, Tjeckien, Ungern, Sverige och Rumänien. Många av organisatörerna är av utländsk härkomst men numera svenska medborgare. Information om offrens hemländer visar att det främst är kvinnor som kommer från Polen, Slovakien och Rumänien.

Tre anmälningar rubricerade som människohandel för sexuella ändamål har upprättats under året och förundersökning inleddes i ärendena. Utredningarna har senare lagts ned på grund av "ej spaningsresultat" och att "brott ej kan styrkas". Sex anmälningar beträffande koppleri/grovt koppleri har upprättats under året. Inte någon av anmälningarna kan härledas till människohandel för sexuella ändamål.

Beträffande förundersökningen som inleddes år 2003 angående människohandel för sexuella ändamål, där offret var en 19-årig kvinna från Polen, väcktes åtal i april 2004 mot tre män. En av männen misstänktes för människohandel för sexuella ändamål, grovt koppleri och våldtäkt. I juli 2004 valde åklagaren att lägga ner åtalet då offret, tillbaka i hemlandet, tog tillbaka sin utsaga och vittnena ändrade sina uppgifter.

5.3.1 Kvinna från Elfenbenskusten

I början av oktober 2004 ansökte en kvinna från Elfenbenskusten om asyl i Sverige. Kvinnan berättade för polisen och personal på Migrationsverket att hon under oroligheter i sitt hemland träffat en man från Holland. Kvinnan flyttade hem till mannens bostad i Elfenbenskusten. Efter en tid följde kvinnan med mannen till Holland. I Holland ändrade mannen sitt beteende mot henne och tvingade henne till prostitution. Hon hölls inlåst i en husvagn och åkte tillsammans med mannen runt i olika städer i Holland där hon tvingades till prostitution. I samband med att mannen och kvinnan kom till Sverige lyckades hon ta sig ut ur husvagnen och fly från mannen. Kvinnan tog sig till Migrationsverket. Hon gjorde därefter en polisanmälan angående människohandel för sexuella ändamål. Förundersökning inleddes i ärendet men den lades ner i början av år 2005 med motiveringen "spaningsuppslag saknas".

5.3.2 Kvinnor från Nigeria

I slutet av november 2004 uppsökte en kvinna från Nigeria Polismyndigheten i Skåne. Hon berättade att hon utsatts för människohandel för sexuella ändamål. Kvinnan uppgav att hon rest med en släkting i tron att de skulle åka till Holland,

men blev istället lurad till Sverige. I Sverige krävde släktingen att kvinnan skulle betala denne en stor summa pengar. För att få ihop pengarna utnyttjades kvinnan i prostitution. Kvinnan lyckades rymma från sin släkting och tog sig till Polisen där hon berättade om sin belägenhet. Kvinnan fick åka med en polispatrull för att leta efter hotellet som hon lyckats rymma från men kunde inte hitta det. Kvinnan fördes till Migrationsverket där hon sökte asyl. Därefter besökte kvinnan åter Polisen för att göra en polisanmälan om människohandel för sexuella ändamål. Förundersökning inleddes i ärendet men lades ner i början av december 2004 med motiveringen "ej spaningsresultat". Kvinnans ansökan om asyl i Sverige avslogs av Migrationsverket.

I början av 2004 mottog *Schengengruppen* information från Migrationsverket om att en kvinna från Nigeria sökt asyl i Sverige. Kvinnan hade berättat att hon lurats till Sverige av en släkting och uppgav en liknande berättelse som ovan. Släktingen som lurat kvinnan till Sverige krävde kvinnan på en stor summa pengar. För att få ihop pengarna var kvinnan tvungen att prostituera sig. Kvinnan polisanmälde inte saken.

5.3.3 Kvinna från Slovakien

Under slutet av augusti 2004 kontaktades *Schengengruppen* av Malmö Socialförvaltnings prostitutionsgrupp. De hade fått uppgifter om att en ung kvinna, i tron att hon skulle få arbete, blivit förd av män från Slovakien till Sverige. När kvinnan kom till Sverige förstod hon att "arbetet" innebar att hon skulle utnyttjas i prostitution och hon hölls instängd av männen i en lägenhet. Kvinnan kom till Polisen i sällskap med personal från prostitutionsgruppen och en kamrat som hon bott hos. Kamraten berättade att hon träffat kvinnan på en fest och "tagit hand" om henne. Kamraten ville på inga villkor medverka i något förhör. Vid förhör med kvinnan berättade hon att det var svårt ekonomisk i hemlandet och att hon därför åkt buss till Tjeckien för att söka arbete. Kvinnan hade lämnat hemlandet i början av maj månad 2004 och av någon anledning steg hon inte av bussen i Tjeckien utan fortsatte med bussen till Sverige. Så fort kvinnan hade stigit av bussen i Sverige träffade hon omedelbart på kamraten som hon sedan fick bo hos. När kvinnan kom till Polisen saknade hon pass och pengar. Det enda kvinnan ville med sitt besök hos polisen var att få hjälp med en hemresa.

Ärendet behandlades som ett utlänningsärende och kvinnan förhöordes vid ett par tillfällen. Hon upplystes då även om lagen om människohandel och konfronterades med uppgifterna om att hon skulle ha blivit lurad till Sverige och utnyttjad i prostitution. Kvinnan ville inte höra talas om dessa uppgifter utan vidhöll sin berättelse om att hon åkt fel med bussen och endast vill ha hjälp med hemresan. Genom Stadsdelsförvaltningen Centrum i Malmö ordnades ett boende till kvinnan och kontakt togs med Slovakiens ambassad. Ambassaden erbjöd sig att förmedla kontakt till anhöriga i hemlandet som eventuellt skulle kunna skicka pengar till en biljett hem. Ett tillfälligt pass utfärdades av ambassaden och kostnaden för passet betalades av Polisen. Stadsdelsförvaltningen Centrum i Malmö betalade kvinnans hemresa.

Som tidigare nämnts är det *Schengengruppen* på Länskriminalavdelningen i Skåne som tar emot och bearbetar den information som kommer angående människohandel. Mycket av informationen som kommer är dåligt underbyggd och det krävs därför spaningsinsatser för att bekräfta eller avfärda uppgifterna. Det krävs även spaningsinsatser för att kartlägga de personer som kan misstänkas syssla med människohandel. På grund av annan grov organiserad brottslighet i Skåne har det varit svårt att avsätta spaningsgrupper som frekvent följer upp informationen angående människohandel. Polismyndigheten i Skåne har därför för avsikt att i början av 2005 bilda en kommission som enbart skall ha människohandel som arbetsområde. Schengengruppen skall förse kommissionen med bearbetat underrättelsesmaterial angående människohandel.

5.4 Polismyndigheten i Södermanlands län

En förundersökning om människohandel och koppleri/grovt koppleri m.m. har inletts i Södermanland under 2004. I ärendet misstänks en man och en kvinna för att ha gjort sig skyldiga till människohandel gentemot tre kvinnor från Rumänien och Albanien samt koppleri/grovt koppleri mot kvinnor från Sverige.

5.5 Polismyndigheten i Östergötlands län

Under året har Polismyndigheten i Östergötland satsat på att utbilda sin personal i frågor som rör människohandel. Experter från Rikskriminalpolisen har besökt Östergötland under sex dagar och hållit föreläsningar för sammanlagt tolv arbetsgrupper. En förundersökning om människohandel pågår.

5.6 Polismyndigheten i Örebro län

En förundersökning rörande människohandel/koppleri har lagts ner då brott inte kunnat styrkas. Information finns om att det kan förekomma att utländska kvinnor säljs i prostitution på s.k. svartklubbar och caféer. Den information som finns rör företrädelsevis gärningsmän och offer från Estland samt att offren, i vissa fall, kan ha utsatts för misshandel.

Under 2004 besökte representanter från Rikskriminalpolisen Polismyndigheten i Örebro för att informera polischefer om människohandelsbrottet.

5.7 Polismyndigheten i Kronobergs län

En förundersökning som rör koppleri/grovt koppleri har inletts under 2004 där offret kommer från Libanon och är under 18 år. För närvarande finns även misstankar om narkotikabrott i samma ärende.

5.8 Polismyndigheten i Jönköpings län

En förundersökning inleddes under år 2004 med anledning av att en 15-årig flicka från Vietnam rymde från sina förövare i ett köpcentrum i Jönköping. Flickan be-

rättade att hon förts från ett barnhem i Vietnam till Sverige via Moskva. Under resan till Sverige och i Sverige hade några, för flickan okända män, tvingat henne att prostituera sig.

5.9 Polismyndigheten i Uppsala län

Under 2004 har två förundersökningar inletts rörande människohandel samt en förundersökning rörande koppleri/grovt koppleri som kan härledas till denna handel. Den ena av förundersökningarna rörande människohandel har lagts ner då brott inte kunnat styrkas och den andra pågår fortfarande. I dessa ärenden misstänker polisen även annan brottslighet såsom bedrägeri, våldtäkt och sexuellt utnyttjande. Information som har kommit till Polisen rörande denna brottslighet har mestadels varit vag och fordrat bearbetning och spaning för att få bekräftad. Företrädesvis har informationen rört gärningsmän och offer från Estland.

Vid ett tillfälle under år 2004 har Rikskriminalpolisen, på initiativ från chefsåklagaren vid internationella åklagarkammaren, besökt representanter för polis och åklagare i Uppsala län för att informera om människohandelsbrottet.

5.10 Polismyndigheten i Gävleborgs län

I Bollnäs tingsrätt dömdes två män till 1 år och 6 månaders fängelse vardera för försök till grovt koppleri, grovt sexuellt utnyttjande och övergrepp i rättssak. Dessutom dömdes två män till dagsböter för förförelse av ungdom. Gärningsmännen hade sökt kontakt med unga flickor och kvinnor som varit placerade på institution genom socialtjänstens försorg. Domen har väckt intresse då några personer i den kriminella organisationen gjort sig kända hos polisen då det funnits misstankar om att de tidigare fört utländska kvinnor till Sverige för prostitutionsändamål. Ett referat av domen redovisas som bilaga till denna rapport.

5.11 Polismyndigheten i Västernorrlands län

Tre förundersökningar har inletts som rör koppleri/grovt koppleri och som kan härledas till handel med kvinnor. I Sundsvalls tingsrätt dömdes en man och en kvinna till 18 månader respektive 10 månaders fängelse för koppleri. Dessutom dömdes en man till femtio dagsböter för att han köpt sexuella tjänster. Ett referat av domen redovisas i bilaga till denna rapport.

5.12 Polismyndigheten i Västerbottens län

Inflödet av underrättelseuppslag rörande människohandel är mycket lågt i länet. Innehållet i uppslagen har varit så vagt att det inte kunnat leda till några operativa resultat. Det finns information på Internet som tyder på att kvinnor kommer till/förs till länet under vissa tider och prostitueras på hotell i vissa namngivna städer. Polisen har varit i kontakt med anställda inom hotellbranschen och hämtat information i fall där personalen misstänker människohandel/koppleri.

Representanter för ledningen vid länskriminalavdelningen deltar i en arbetsgrupp, inom ramen för det Barents Euro-arktiska rådet, bestående av representanter för Rikskriminalpolisen, Justitiedepartementet, Länskriminalpolisen i Väster- och Norrbotten samt norra regionerna av Finland, Norge och Ryssland. Gruppen ska kartlägga förekomsten av människohandel i denna region.

5.13 Polismyndigheten i Norrbottens län

En av de två förundersökningar om människohandel som inleddes under 2003 har lagts ner då spaningen inte gett något resultat.

Polisen bedriver inre utlänningskontroll, främst i de östra delarna av länet, för att utröna om det förekommer trafik österifrån som kan vara knuten till människohandel eller människohandelsliknande brott. Spaning på Internet förekommer också för att få en bild över var i länet män köper kvinnor för prostitutionsändamål.

6 Rikskriminalpolisens internationella arbete m.m.

6.1 Östersjösamarbetet

Östersjösamarbetets expertmöte om människohandel i Sigtuna 8-9 juni 2004

Den 8-9 juni 2004 anordnades ett expertmöte rörande "Handel med människor" (människohandel och illegal invandring) i Sigtuna där Tyskland var ordförande-land. Vid mötet beslutades del bl.a. att Sverige skulle samla in material från medlemsländerna som sedan skulle ligga till grund för en rapport om kunskapen om handel med barn i regionen. Det beslutades även att Sverige, Norge och Litauen skulle inleda en gemensam operation i ett specifikt ärende.

En rapport rörande handel med barn för sexuella ändamål sammanställdes i december 2004. Denna visade på att det finns en mycket begränsad kännedom om handel med barn i de flesta medlemsländerna. Den information som var av störst intresse kom från Litauen och Ryssland. Dessa länder pekade på betydelsen av modellagenturer som rekryteringsbas för handel med barn. Litauen är både ett ursprungs- och destinationsland när det gäller denna handel. Handel med barn har förekommit från Litauen, via Polen, till Tyskland men också från Vitryssland till Litauen.

6.2 Barents Euro-Arctic Region (BEAC)

Samarbetet i den aktionsgrupp mot människohandel som skapats inom ramen för Barents Euro-Arctic Council (BEAC) har fortsatt att utvecklas under 2004.

Aktionsgruppen består av representanter från de brottsbekämpande myndigheterna i Ryssland, Norge, Finland och Sverige och arbetet syftar till underlätta och stärka arbetet mot människohandel både över gränserna och mellan olika sektorer i Barents regionen.

Aktionsgruppens arbete har fortskridit bl.a. med ett möte i Tromsö den 2–4 februari 2004 där personer från central nivå i de fyra länderna deltog. Informationsutbyte skedde i form av presentation av regionala lägesrapporter från respektive land och ett utkast till en handlingsplan över det framtida arbetet togs fram. Det beslutades också att utbyte av lägesrapporter ska ske på regelbunden basis och att det förutom de centralt placerade kontaktpersonerna även ska utses regionala kontaktpersoner i respektive land.

Ett aktionsgruppsmöte och en konferens i ämnet planerades till Kirkenes i Norge men har skjutits upp tills vidare. Målsättningen i nuläget är att denna konferens i stället kommer att genomföras i Murmansk under 2005.

Ett inofficiellt möte med deltagare från både central och regional nivå i Norge och Sverige avhölls i augusti där formerna för ett informationsutbyte diskuterades.

I februari 2005 höll aktionsgruppen ett nytt möte i Vantaa i Finland med deltagare från central nivå och till viss del från regional nivå.

Den i Tromsö framtagna handlingsplanen reviderades och antogs. Planen fastslår bl.a. att de deltagande länderna ska utse kontaktpersoner både på central och regional nivå, att underrättelseutbytet ska stärkas och att ett seminarium om människohandel ska arrangeras i Murmansk. Aktiviteterna i aktionsgruppen för Barents regionen ska koordineras med verksamheten mot organiserad brottslighet som bedrivs inom ramen för Östersjösamarbetet.

6.3 Europols verksamhet rörande människohandel för sexuella ändamål

Även om Europolkonventionen tillåter Europol att för närvarande stödja verksamhet i medlemsländerna rörande bekämpningen av alla former av utnyttjande, finns det ingen aktiv verksamhet rörande människohandel för tvångsarbete.

Det finns två analysfiler, "Maritsa" och "Copper", som har att göra med människohandel för sexuella ändamål. "Maritsa" är fokuserad på Bulgarien som ursprungs- och transitland för människohandel med initialt fokus på bulgariska gärningsmän och offer. Denna analysfil har varit öppen sedan 2003 och deltagande medlemsländer är Frankrike, Storbritannien, Belgien, Tyskland, Ungern och Nederländerna. Analysfilen är baserad på ett antal utredningar i deltagande medlemsländer. Sedan årsskiftet 2004-2005 har analyser avslöjat starka förbindelse-länkar mellan Belgien, Frankrike och Tyskland. Europol stödjer nu de aktuella utredningarna i dessa länder. Bidrag har även gjorts av icke-deltagande länder som Portugal, Grekland och Italien. Analys av information som lämnats till analysar-

betsfilen har också identifierat förbindelselänkar mellan illegala bulgariska nätverk för adoption som är verksamma inom EU.

Analysfilen "Copper" är fokuserad på verksamheten hos etniska albanska organiserade kriminella ligor som opererar inom EU och de flesta medlemsländer deltar. De albanska grupperna är välkända för att vara mycket involverade i människohandel för sexuella ändamål. Det finns många pågående människohandelsutredningar i Storbritannien som visar på gruppernas förbindelselänkar i Litauen. Europol stödjer dessa utredningar genom analysfilerna och informationsutbyte. Ett antal albanska brottslingar har redan dömts för människohandelsbrott till följd av dessa utredningar. Europols roll är central för att säkerställa att de nätverk som fortfarande är verksamma splittras och att nätverkens offer skyddas och får assistans.

Europol deltar även i ett pågående utbildningsprogram samordnat av IOM¹³ i Istanbul för utbildning i "Bästa Praxis" i utredningar rörande människohandel till medlemmar av det turkiska gendarmeriet. Europol utarbetar för närvarande en *Hotbilda-bedömning för människohandel* rörande västra Balkan. Forskning utförs hos flera organ som är involverade i kampen mot människohandel i regionen. En bedömning av omfattningen av barnhandel i EU för andra ändamål än sexuella är också under utarbetning.

Europol har framställt en *Lägesrapport om handel med mänskliga organ och vävnader* i EU. Den befinner sig nu i slutstadiet av redigering och förväntas bli klar under våren 2005.

7 Brottsutvecklingen

7.1 Brottsutveckling

Informationsinflödet till Rikskriminalpolisen har under 2004 minskat med 19 % jämfört med 2003 när det gäller människohandel för sexuella ändamål eller brott som kan härledas därtill. Inflödet är störst från polismyndigheterna, PTN¹⁴-sambandsmän, allmänheten och Migrationsverket. Informationsinflödet från gränskontrollerna och då särskilt Frihamnen i Stockholm har minskat betydligt. Information som kommer in till Rikskriminalpolisen tyder fortsättningsvis på att människohandel för sexuella ändamål inte bara är ett storstadsfenomen, utan på några mindre orter har också en marknad utvecklats där lokala män köper sexuella tjänster.

Liksom föregående år rör informationerna i första hand kvinnor från Estland, Litauen, Ryssland och Polen men även kvinnor från Thailand, Ungern, Marocko och Moldavien har förekommit som offer i dessa utredningar. Värt att notera är också

¹³ International Organisation for Migration.

¹⁴ Polis- och tullsamarbete mellan de Nordiska länderna.

att i ett flertal fall under 2004 har offren varit minderåriga, dvs. under 18 år. Underrättelser om och förhör med dessa unga brottsoffer tyder på att gärningsmännen i vissa fall smugglat in flickorna till Sverige i lastbilar. Troligtvis görs detta för att dölja offrens låga ålder och/eller för att de saknar pass eller har främlingspass.

Rikskriminalpolisen avstår från att göra en uppskattning av hur många flickor och kvinnor som kan ha varit offer för människohandel i Sverige under 2004. Antalet människohandelsoffer som uppdragas i Sverige är helt avhängigt de resurser som Polisen lägger ner på att uppdraga denna brottslighet. Polisens insatser skiftar också kraftigt från län till län och från år till år vilket gör det svårt att göra en samlad bedömning. Rikskriminalpolisen kan bekräfta att problematiken finns i landet och att flertalet län är drabbade på ett eller annat sätt.

Under året har det visat sig, att personer som Polisen tidigare misstänkt för att ha sysslat med att rekrytera utländska kvinnor för prostitution till Sverige även har rekryterat utsatta inhemska kvinnor och flickor i samma syfte. Så har varit fallet i ett par förundersökningar som bedrivits på olika ställen bl.a. i Bollnäs, där gärningsmännen utnyttjat unga flickor som varit beroende av droger eller på annat sätt varit sårbara. Även inhemska kvinnor i prostitution och annan utredning har bekräftat för Polisen att prostituerade kontaktats av hallickar som erbjudit dem "beskydd" och att ordna sexköpare mot en del av förtjänsten. Detta har inte varit särskilt utbrett i Sverige tidigare men har troligtvis med utvecklingen av Internet-baserad prostitutionsverksamhet att göra då marknaden blir lättare att överskåda även för kriminella. Detta tyder på en utveckling mot att utländska kriminella organisationer försöker ta kontroll över den inhemska prostitutionsmarknaden. Denna utveckling bekräftas i utredningar gjorda både på större och mindre orter. Det visar också på ett visst mått av organisation när hallickar är uppmärksamma på andra aktörer på marknaden. Konkurrensen har blivit större mellan hallickar och marknaden mer svåraretablerad p.g.a. sexköpslagen och polisiära åtgärder. Hallickarna försöker att bjuda över varandra, konkurrerar om marknaden och varorna etc.

Idag är gärningsmännen försiktigare när det gäller annonseringen på Internet och ofta är det inte samma kvinna vars bilder läggs ut på nätet som säljs i verkligheten. En och samma kvinna kan säljas av hallickarna på flera olika hemsidor under olika pseudonymer och med flera olika kontakttelefonnummer och E-post adresser. Detta gör det svårt att bedöma hur många kvinnor som faktiskt säljs på Internet.

Det finns information som tyder på att denna brottslighet kan vara mer organiserad än vad Polisen tidigare antagit. Det har visat sig att hallickar verksamma i Sverige inte bara kontrollerar sina "egna" kvinnor utan även kartlägger andra hallickars verksamhet, söker upp "deras" kvinnor för att pressa information från dem, för att utöva utpressning mot dem eller för att "övertala" dem att byta huvudman. Annan information ger vid handen att kvinnor som skickas hem, blir rånade av den egna gruppen, eller av andra organisationer då det är känt att de kan ha mycket pengar på sig.

De förundersökningar och domar som nämns i denna rapport rör kvinnor som förts till Sverige för att utnyttjas i prostitution och de brott som begåtts mot dem har i samtliga fall bedömts som koppleri/grovt koppleri. Även om människohandel är svårt att bevisa under dagens lagstiftning så har dessa brott karaktären av att vara människohandelsliknande. Dessa ärenden kommer därför även i fortsättningen att redovisas i rapporteringen till regeringen.

Under 2004 har flera förundersökningar rörande människohandel och människohandelsliknande brott bedrivits vid polismyndigheterna i landet. Under året har 20 personer dömts för denna typ av brottslighet. De brottsliga nätverk som uppdagas är, som tidigare nämnts, i regel ganska små. De består av både män och kvinnor av olika etniska ursprung. Flertalet av de inblandade kvinnorna har tidigare utnyttjats i prostitution innan de fått ta på sig rollen som hallickar. Vid ett tillslag i Sverige påträffas som regel aldrig mer än 3-4 kvinnor samtidigt. Detta kan jämföras med ett tillslag i Norge under 2004 som innefattade 50 kvinnor från Nigeria i en och samma bordell i Oslo. Situationen är liknande i Danmark. Polisen i Danmark gjorde t.ex. ett tillslag under 2004 där 50 kvinnor från Östeuropa påträffades samtidigt. Om de sammantagna åtgärderna mot människohandel inte är heltäckande, kan också kriminella grupper växa sig större och starkare. Insatserna är heltäckande först när de görs mot människohandlare, hallickar och sexköpare. Samtliga dessa kriminella aktörer är lika nödvändiga för att handeln ska fungera och vara lönsam. Är Polisen konsekvent kring detta kommer de som sysslar med denna brottslighet inte att kunna växa sig stora och starka i Sverige.

Under 2004 har det kommit flera belägg för att de som sysslar med människohandel även begår annan brottslighet såsom smuggling av narkotika, vapen, sprit och cigaretter. I december 2004 beslagtogs tullen i Stockholm 5,7 kg amfetamin av en person som tillhör en människohandelsorganisation.

7.2 Modus operandi

Det vanligaste transportsättet för människohandlare är fortfarande att föra kvinnorna till Sverige med bil, buss eller färja. Flyg förekommer också och är ett modus som kan förväntas öka med sjunkande biljettpriser och ett ökat globalt resande. När kvinnorna reser/skickas med färja får de antingen resa ensamma till Sverige eller tillsammans med någon transportör. Vid inresan får de själva visa upp sina passhandlingar och en summa pengar som hallicken/människohandlaren försett dem med. Pengarna, och ibland också passhandlingen, tas ofta ifrån kvinnorna efter inresan. Det förekommer att gärningsmännen förser sig eller kvinnorna med falska eller andra personers passhandlingar för att dölja den verkliga identiteten. Detta görs bland annat för att gärningsmännen vill kringgå krav på visering eller för att undvika risk för upptäckt då en person kan vara efterlyst. För att ytterligare dölja inresan i Sverige har det hänt att transporten först skett med flyg till Oslo, där kvinnorna prostituerats, och därefter har gärningsmännen fört dem med bil till Sverige. Ett annat sätt att minska risken för upptäckt har varit att gärningsmännen fört kvinnorna med bil från Baltikum vidare genom Polen, Tyskland och Danmark och därefter har de rest med bil över Öresundsbron till Sverige. Det

kan förmodas att kvinnorna också utnyttjats i dessa transitländer, annars skulle det inte vara ekonomiskt lönande för gärningsmännen.

Bekräftad information visar på att en del kvinnor kontrolleras genom att gärningsmännen skickar fiktiva sexköpare till dem för att kontrollera om kvinnorna säljer de sexuella tjänster som de blivit tillsagda och för att se till att de inte lurar gärningsmännen på pengar. Om kvinnorna misshagar gärningsmännen förekommer det att de straffas genom att de inte får någon del av förtjänsten under en längre period eller att de utsätts för våldtäkter, hot om våld eller våld. Information tyder också på att det finns ett bötesystem som ser till att straffa den som anger sina förövare med böter eller våld.

Det har förekommit att mindre företag, som bedrivit annan verksamhet såsom restauranger och taxirörelser, också ägnat sig åt att förmedla kvinnor till sexköpare. I ett ärende kunde sexköpare beställa en viss sorts pizza till ett visst klockslag. Detta användes som kod för att sexköparen ville ha en kvinna levererad. I ett annat fall var det taxichaufförer som inte bara erbjöd manliga kunder en taxiresa utan även förmedlade kvinnor till dem för prostitutionsändamål.

7.3 Dom i Högsta domstolen

I en prejudicerande dom från Högsta domstolen i november 2004 sänktes straffet för en man som misstänktes ha fört utländska kvinnor till Sverige i syfte att de skulle prostitueras. Stockholms tingsrätt ansåg att brottet var grovt, medan en oenig Svea hovrätt ansåg att det var koppleri av normalgraden. Högsta domstolen delade således inte Riksåklagarens bedömning av var gränsen för grovt koppleri skulle gå. Högsta domstolen resonerade sig fram till att två sexköpare per dag inte var en omfattning som var påtagligt hög samt ansåg att kvinnorna ”frivilligt och utan påtryckning rest till Sverige i syfte att ägna sig åt prostitution”.

Riksåklagaren, som begärt prövning i HD, menade att den brottsliga verksamheten varit relativt omfattande och förhållandevis välorganiserad. Sex identifierade kvinnor hade under olika perioder rekryterats i Ungern, transporterats på olika sätt till Sverige och inhysts i olika lägenheter i Stockholm enbart i syfte att prostitueras för att inbringa intäkter till gärningsmännen. Den gränsöverskridande brottsliga verksamheten förutsatte att flera personer samverkade både i Ungern och i Sverige för ett gemensamt syfte. Vidare menade Riksåklagaren att det varit fråga om en kedje- och seriebrottslighet som var av mycket allvarlig art oavsett om kvinnorna behandlats på ett hänsynslöst sätt eller inte.

8 Analys

Människohandel är en utbredd brottslighet i princip i hela landet med tydlig koppling till annan grov organiserad brottslighet.

Rikskriminalpolisen avstår i år från att uppskatta antalet kvinnor som i egenskap av brottsoffer transiteras genom eller har Sverige som slutmål för människohandelsbrott. Anledningen till detta är framför allt att en fullständig bearbetning av 2004 års material ännu ej fullbordats och därmed ej kunnat värdesäkras, samt att informationen och parametrarna har förändrats i flera avseenden varför rent jämförande studier har varit svåra att göra.

Att antalet inkomna underrättelseuppslag till Rikskriminalpolisen om människohandel har minskat och att antalet lagföringar har ökat från 2003 till 2004 kan ha flera förklaringar.

Minskningen av antalet underrättelseuppslag beror sannolikt till stor del på EU-utvidgningen den 1 maj 2004. Utvidgningen innebär bl.a. att Polisen inte får ställa frågor till EU-medborgare om syftet med inresan och deras innehav av adekvata medel för uppehållet i Sverige. Här förlorar Polisen mycket av den information som tidigare kunde fås vid gränskontrollerna i landet. Detta gäller särskilt den information som kom från gränspoliserna i Frihamnen i Stockholm; en hamn som har direkta färjeförbindelser med de baltiska länderna. Frågor om syftet med inresan får endast ställas om konkret misstanke uppstår om att en person kan komma att utgöra ett hot mot allmän ordning och säkerhet.

En av förklaringarna till att antalet lagföringar ökat är att de särskilda medel som Polisen tilldelats av regeringen för att bekämpa människohandeln har gett resultat. Andra förklaringar är att en förundersökning ofta genererar flera och att Polisen fått ökade kunskaper på området och bättre kännedom om prostitutionsverksamheten på Internet. Trots den utökade kunskapen kvarstår mycket kartläggning och metodutveckling innan det går att uttala sig om hur mycket av prostitutionen på Internet som är relaterad till utländska kvinnor, människohandel och olika brottsorganisationer.

Vidare pekar mycket information på att samma kvinnor utnyttjas i flera länder varför det inte längre är relevant att enbart se omfattningen ur ett svenskt perspektiv. En analys bör också delvis samordnas med våra grannländer i syfte att kartlägga modus operandi och omfattningen av kvinnor som transiteras genom Sverige.

Under året har också lagstiftningen på området förändrats och därmed utökar antalet parametrar att ta hänsyn till. Detta kommer till viss del att påverka vilka ärenden som faller in under människohandelsbrottet, bl.a. med tanke på att kravet på en gränsoverskridande brottslighet har försvunnit.

Sannolikt kommer det att behövas ytterligare ett par års arbete på området innan Polisen kan göra en välgrundad uppskattning av omfattningen på problemet.

Högsta domstolens (HD) ovan nämnda prejudicerande dom, kan komma att leda till att flera framtida ärenden rörande organiserad och gränsöverskridande koppleriverksamhet enbart bedöms som brott av normalgraden med blygsamma påföljder som resultat. Detta förväntas ha stor betydelse för att underlätta för kriminella nätverk att etablera sig och anpassa sin verksamhet i Sverige.

Denna utveckling är inte önskvärd. Rikskriminalpolisen anser att straffvärdet för organiserad gränsöverskridande brottslighet som kränker såväl allmänna som enskilda intressen bör bedömas högre. Detta för att motverka att organiserade kriminella grupper etablerar sig eller utvidgar sin verksamhet i Sverige, men också för att visa på brottets allvarliga karaktär. Det är väl känt att kriminella väger risken för upptäckt och straffpåföljden mot förtjänsterna av brott.

Konsekvenserna av Högsta domstolens dom kan bli allvarliga. Domen kan resultera i att förövare endast kan dömas för grovt koppleri i de situationer där Polisen har omfattande bevis från spaningsverksamhet; särskilt gäller detta när hänsynslöshet inte kan bevisas. För att kunna visa på omfattningen av ärenden som rör internationell koppleriverksamhet, kommer Polisen att tvingas spana under längre tider och nödgas därmed låta brott pågå under längre tid. Detta kommer att ha särskilt allvarliga och långsiktiga konsekvenser för de kvinnor och barn som utnyttjas sexuellt i den här verksamheten. En diskussion riskerar att följa som fokuserar på huruvida det är rimligt att Polisen "tittar på", månad efter månad, samtidigt som kvinnor och barn utnyttjas och kränks sexuellt.

Det är allmänt känt att det är de grova brotten med höga straffvärden som ger resurser och status hos både polis och åklagare. Om de misstänkta inte döms för grova brott uppkommer frågan om hur mycket resurser Polisen ska lägga på spaning och utredning av ett brott som bedöms ge högst sex-åtta månaders fängelse. En utveckling åt detta håll riskerar leda till att Polisen inte kommer att se förgreningar inom och mellan kriminella nätverk, utan endast fokusera på snabba utredningar mot lokala hallickar som snabbt kan ersättas av andra.

Att lagstiftningen om grovt koppleri nu förändrats något och straffskalan har höjts till högst 8 år måste ses som en tydlig signal från lagstiftaren att brottet ska ses som allvarligare än tidigare. Det återstår dock att se om detta kommer att avspeglas i skärpta straff för denna brottslighet där man från Rikskriminalpolisens sida fortfarande anser att straffen är för låga i förhållande till straffvärdet i lagstiftningen och den grova organiserade brottslighet det ofta handlar om.

Den juridiska bedömningen av offrens utsatta belägenhet och andra otillbörliga medel är fortfarande oklar. Åklagarna har svårt att i domstolarna visa den verklighet som framkommer under en förundersökning om människohandel eller koppleri. Det är viktigt att de förhållanden som ett brottsoffer lever under verkligen beskrivs för domstolen. Kanske är det nödvändigt att förordna sakkunniga i målen

för att klargöra vilka sociala, ekonomiska och politiska förhållanden som offren ofta lever i och de psykologiska mekanismer som styr människohandelsoffers handlande och vad som ligger i det sublimes uttrycket ”frivillighet”. I den nya lagstiftningen har nu offrets situation markerats tydligare i och med att de otillbörliga medlen även omfattar ett utnyttjande av någons utsatta belägenhet. Just detta har dock erfarenhetsmässigt varit mycket svårt att styrka i de ärenden som prövats och det återstår att se om domstolarna kommer att tolka liknande information som ett otillbörligt medel framöver.

År 2003 öronmärkte regeringen 30 miljoner kronor för Polisens arbete mot människohandel under åren 2004-2006, fördelat på 10 miljoner kronor per år. Pengarna har underlättat för Polisen att bekämpa människohandeln och antalet lagförda personer har ökat från 13 personer år 2003 till 20 personer år 2004. Därtill anmäldes 156 män under samma år för att de köpt sexuella tjänster. Pengarna har också gjort det lättare att få resurser inom myndigheterna för att arbeta mot denna allvarliga brottslighet.

Under 2004 förbrukades inte de 10 miljonerna i första hand pga. att Operativa rådet¹⁵, som har haft till uppgift att fördela pengarna, haft ett försiktigt förhållningssätt vid fördelningen av dessa medel. Utifrån de begränsningar som angetts har underlaget i form av förslag på ärenden från polismyndigheterna inte varit tillräckligt stort för att kunna fördela hela den tilldelade summan.

Ytterligare ett bidragande skäl till varför medlen inte fördelats fullt ut är att de kom polismyndigheten till handa ganska oannonserat. Det tog därför några månader för Rikskriminalpolisen att initiera en operativ konferens där förslag på operativa ärenden diskuterades med de polismyndigheter som hade viss kunskap om brottsligheten, samt att utforma beredningsordningen för budgetäskanden m.m. Dessutom efterfrågar fortfarande flera polismyndigheter utbildning både för att medvetandegöra personalen om hur man upptäcker den här formen av brottslighet och hur man utreder den. Här har Rikspolisstyrelsen i *Planeringsföresättningar* för åren 2004-2006 satt en snävare ram för den verksamhet enligt regleringsbrevet för 2004 till vilken medlen ska kunna tilldelas. De tilldelade medlen kan användas till direkta operativa åtgärder, men också vid polismyndigheterna för att öka kunskaperna om prostitution och människohandel och för att utveckla bemötandet av brottsoffren och förebyggande åtgärder mot människohandel. Under 2005 avser Rikspolisstyrelsen att förändra kraven på de ärenden och aktiviteter som kan komma i fråga för finansiering av de särskilda medlen.

Fast de särskilda medlen lett till en kraftig ökning av antalet lagförda personer så kunde antalet lagföringar ha varit högre. Flera polismyndigheter saknar personal, både numerärt och med den speciella utbildningskompetens som behövs i de här ärendena. De långa utredningstiderna efter spaning och tillslag, bl.a. på grund av brottsofferproblematiken och psykologiska och geografiska faktorer är också ett

¹⁵ Operativa rådet ska bl.a. initiera aktionsgruppsverksamhet inom Polisen för att bekämpa grov och organiserad brottslighet. Rådet består av företrädare från RKP, SÄPO och ett antal polismyndigheter. Riksåklagaren och Tullverket har vardera en observatör i rådet.

stort problem. Spaningsarbetet binder ofta upp utredningspersonalen under en mycket längre tid än det tar för underrättelseverksamheten och spaningsverksamheten att förbereda och nå fram till ett nytt tillslag i nästa ärende. Denna uppfattning delas delvis av åklagarna. Kommande ärenden ligger och väntar på lediga resurser och enbart pengar är inte lösningen på problemen. Rikskriminalpolisen har inte heller levt upp till *Rikspolisstyrelsens Planeringsförutsättningar*, eftersom man inte avsatt resurser till aktionsgruppsverksamhet i den omfattning som var planerat med anledning av de särskilda medlen. Begränsningen till enbart operativa ärenden kommer att tas bort under 2005 och medlen kommer att kunna användas för att öka Polisens kunskaper om prostitution och människohandel och för att utveckla bemötandet av brottsoffren och förebyggande åtgärder mot människohandel.

De tillfälliga uppehållstillstånden för målsägande och vittnen kommer troligtvis att underlätta lagföring av brott. Möjligheten att låta en utländsk målsägande eller ett vittne stanna kvar i Sverige under utredning och rättegång kommer med största sannolikhet också leda till att utredningskostnaderna minskas.

9 Förslag till åtgärder

Antalet förfrågningar från polismyndigheterna till Rikskriminalpolisen om hur människohandelsbrott ska uppdagas och utredas fortsätter att öka. Förfrågningarna från polismyndigheterna har varit av både operativ och strategisk karaktär och flera polismyndigheter har uttryckt att det finns ett behov av utbildning på området. Även Polishögskolan har efterfrågat och fått sådan utbildning för de poliser som genomgår grundutbildningen. För att nå framgång i ärenden som rör människohandel krävs en gedigen kunskap på området och det är av största vikt att de utbildningsinsatser som satts igång får fortsätta. Erfarenheter som gjorts vid olika utredningar under året visar på ett stort önskemål om mer kunskap om hanteringen av dessa ärenden.

På samma sätt som polis och åklagare behöver och efterfrågar djupare kunskap om prostitution och människohandel bör annan personal inom rättsväsendet såsom domare och nämndemän få tillgång till de utbildningsåtgärder som genomförs.

Försäljning och köp av sexuella tjänster sker till stor del via Internet i Sverige liksom i andra länder. Det är ett resultat av den teknologiska utvecklingen och prostitutionens användning av de senaste teknologiska hjälpmedlen för att sprida sin verksamhet. Genom ett närmare samarbete med Rikskriminalpolisens IT-brottsrotel har kunskapen om handeln på nätet ökat. För att ännu effektivare följa försäljningen av kvinnor och barn på Internet bör IT-brottsroteln vid Rikskriminalpolisen få göra nödvändiga investeringar av tekniska hjälpmedel t.ex. särskilda s.k. sökmotorer för att effektivisera sitt arbete.

Det finns fortfarande ett behov av konkreta och samordnade insatser för att stödja offer för människohandel. Behovet av en lämplig lösning på var offer för människohandel ska leva och bo under utredningstiden, liksom annat stöd i form av sys-selsättning eller i kontakter med vården, gör sig fortfarande gällande. Detta sociala stöd är ofta svårt att tillgodose och löses för det mesta från gång till gång och ibland tack vare personliga kontakter mellan poliser och socialarbetare. I de flesta kommuner saknas modeller för hur offer för människohandel ska tas hand om på bästa sätt. Handlingsplaner för detta omhändertagande skulle kunna upprättas mellan Socialtjänsten och Polismyndigheterna för att underlätta lösningen på problemen på regional och nationell nivå.

De olika kunskaperna och kontakterna som krävs för att på ett strukturerat och bra sätt kunna ta hand om offer för människohandel gör att det sannolikt skulle vara bäst att endast ha något/några fåtal permanenta boenden för detta i landet.

För att åstadkomma ett bra omhändertagande av dessa offer krävs det särskilda kunskaper både psykologiskt och medicinskt om vad dessa offer behöver, samt att man kan tillhandahålla en meningsfull sysselsättning under den ibland mycket långa tid som de utsatta personerna vistas i Sverige. Det medför också att man behöver vissa kunskaper och mycket kontakter med Polis och Åklagare, både för den juridiska processen och för ev. vittnesskydd. Andra aktörer som vanligtvis är inblandade i olika former är Migrationsverket, sociala myndigheter och tolkför-medlingar.

Det skulle också underlätta om kontakterna med offrens hemländer inför en ev. hemresa sköttes centralt så att kontakter och erfarenheter som erhålls i detta arbete kan komma alla Polismyndigheter till del. Här åsyftas naturligtvis både samarbete med Polis och olika stödorganisationer i offrens hemländer. Detta är viktigt både ur ett rent individuellt perspektiv för brottsoffren, samt ur polisiärt perspektiv så att vi i utredningarna redan i tillslagsskedet på ett förtroendefullt sätt kan redogöra för vilket stöd och hjälp vi kan erbjuda dem. Detta är inte minst viktigt för att offren ska kunna ta ett välgrundat beslut om att medverka eller ej i utredningarna. Om denna kunskap sprids till de lokala myndigheterna och olika former av boenden, många gånger i hastigt uppkomna lösningar, kommer stödet till offren och ev. lokala handlingsplaner sannolikt aldrig att fungera helt tillfredsställande. Inte minst bör det också påpekas att ur ett rent vittnesskyddsperspektiv är det väsentligt att så få personer som möjligt hanterar information kring dessa ärenden, brottsoffers identiteter samt ev. arrangemang kring hemresor och stöd/skydd i hemländerna.

Det kan återigen poängteras att det är grov organiserad brottslighet, ofta med knytning till andra länder polisen arbetar mot. De boenden som för närvarande finns i Sverige har en inriktning mot brottsoffer och eventuella hotbilder som inte kan jämföras med de individuella behov och hotbilder som finns hos människohandelsoffer. Med anledning av detta föreslår Rikskriminalpolisen att en sådan handlingsplan arbetas fram både på regional och nationell nivå.

Bilaga 1**Domar under 2004*****Dom i Göteborgs Tingsrätt den 21 april 2004, mål nr. 2034-04***

D bestämde sig för att bege sig till Wien för att där rekrytera en kvinna som skulle användas i prostitution i Sverige. Han träffade där S från Moldavien, som följde med honom tillbaka till Sverige. S hade inte varit i prostitution tidigare, men kände till att hon skulle prostitueras i Europa. Hon fick ett falskt pass när hon reste via Slovakien till Österrike.

I Sverige togs det poseringsbilder på S, som lades ut på Internet för att locka sexköpare. D skjutsade S till sexköpare, och prostitutionen försiggick även i D:s lägenhet. D gav S en mobiltelefon, och tog hand om förtjänsterna om S gjorde. Han har dock betalat för kläder och fickpengar för S. S hade prostituerats i Sverige i ungefär en och en halv månad när polisen slog till.

Eftersom D hade erkänt gärningen och erkännandet vunnit stöd av övrig utredning fann tingsrätten det bevisat att D hade begått gärningen. Då S prostituerats under en begränsad tid, ca sex veckor, kunde D inte anses ha främjat tillfälliga förbindelser mot ersättning i större omfattning. S hade haft egen nyckel till D:s lägenhet och behandlats väl av D, varför S inte kan anses ha blivit utnyttjad på ett hänsynslöst sätt. Brottet bedöms därför som koppleri av normalgraden.

D dömdes till fängelse i ett år.

Dom (Deldom) i Bollnäs Tingsrätt den 12 december 2004, mål nr. B 929-04

I Bollnäs Tingsrätt dömdes två män till 1 år och 6 månaders fängelse vardera för försök till grovt koppleri, grovt sexuellt utnyttjande och övergrepp i rättsak. Dessutom dömdes två män till dagsböter för förförelse av ungdom. Gärningsmännen hade sökt kontakt med unga flickor som levde i riskzonen pga. problem i hemmet och/eller med missbruk av droger. Flickorna föll klart inom ramen för den grupp ungdomar som har ett särskilt behov av skydd och de hade varit föremål för myndighetsingripanden och vårdplaceringar. Detta var gärningsmännen helt medvetna om men trots detta försåg de flickorna med alkohol som förvärrade deras alkoholbegär. Flickorna kom att bli helt beroende av vissa av gärningsmännen som därefter missbrukade deras beroendeställning till dem.

Gärningsmännen bjöd med flickorna som "lyckobringare" när de åkte runt till olika orter för att spela kort. Under resorna bjöd de flickorna på cigaretter och alkohol så de blev starkt alkoholpåverkade. Gärningsmännen begick därefter sexuella övergrepp på flickorna och försökte även sälja dem till andra män. Åklagaren menade att koppleriförsöken var att beteckna som grova då förfarandet utgjort ett led i en verksamhet som bedrivits under en lång tid, skett vid ett upprepat antal tillfäl-

len, avsett unga flickor och att gärningsmännen försett offren med narkotika och alkohol.

Domen har varit av intresse då några personer i den kriminella organisationen gjort sig kända hos Polisen efter misstankar om att de tidigare fört utländska kvinnor till Sverige i syfte att utnyttja dem i prostitution.

Dom i Huddinge Tingsrätt den 29 april 2004, mål nr B 3848-03

I Huddinge Tingsrätt dömdes en man till 5 års fängelse för grovt koppleri, olaga frihetsberövande och sexuellt utnyttjande. Dessutom dömdes en man och en kvinna för grovt koppleri till 3 respektive 2 års fängelse. Gärningsmännen dömdes också till livstids utvisning och förpliktigades att solidariskt utge 400 000 kr till staten såsom förverkat värde av utbyte av brott. Utöver nämnda gärningsmän dömdes fem män till dagsböter för sexköpsbrott.

Tingsrätten ansåg att gärningsmännen gemensamt och i samförstånd främjat och på ett otillbörlig sätt ekonomiskt utnyttjat att ett flertal estniska kvinnor, tillhörande den ryska minoriteten i Estland, haft tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning. Främjandet bestod av att biljetter bokats till Stockholm åt kvinnorna och att man ordnat med inköp av kondomer och telefonkort till dem. Dessutom bokade och förmedlade gärningsmännen sexköpare åt kvinnorna m.m. Koppleribrotten var att anse som grova eftersom de ingått som ett led i en organiserad verksamhet som bedrivits under lång tid och i större omfattning. En av gärningsmännen ansågs också ha på ett hänsynslöst sätt utnyttjat två av kvinnornas utsatta situation.

Åklagaren hade även yrkat på människohandel för två av gärningsmännen men detta ogillades av tingsrätten. Åklagaren menade att två av huvudmännen missbrukat att ett av offren levtt under ekonomiskt svåra förhållanden och därigenom befunnit sig i en särskilt utsatt situation. Tingsrätten ansåg inte att det rådde någon tvekan om att gärningsmännens åtgärder inneburit ett cyniskt utnyttjande av offrens utsatta ekonomiska situation. Däremot ansåg tingsrätten inte att de vidtagna åtgärderna kunde anses ha utförts med användande av ett sådant otillbörligt medel som till sin art var att jämställa med olaga tvång och vilseledande.

Dom i Stockholms Tingsrätt den 14 oktober 2004, mål nr. B 3906-04

I Stockholms Tingsrätt dömdes en kvinna till 6 månaders fängelse för koppleri. Dessutom dömdes en man till femtio dagsböter för sexköpsbrott.

Tingsrätten ansåg att kvinnan gjort sig skyldig till koppleri då hon genom sitt agerande främjat och otillbörligt ekonomiskt utnyttjat att en kvinna från Litauen haft tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning. Den kopplerigärning hon dömdes för hade pågått under en veckas tid och omfattade ett tiotal sexuella förbindelser. Gärningen innefattade också att kvinnan utnyttjat den litauiska kvinnans utsatta situation som varande skuldsatt.

Dom i Lidköpings Tingsrätt den 9 mars 2004, mål nr. B 59-04

De litauiska medborgarna R och L kom till Sverige med kvinnorna K, 20 år och N, 16 år, i november 2003. K och N hade nyss rymt från ett utnyttjande i prostitution på en bar i Tyskland och var rädda för de män i Litauen som hade rekryterat dem. Därför följde de med de ytligt bekanta männen R och L, när dessa sade att de skulle åka till Sverige för att jobba på gårdar. De fyra bodde tillsammans i ett hus i Grästorp. R och K hade ett "löst förhållande", detsamma gällde för L och N. Efter ett par veckor i Sverige förslog männen att kvinnorna skulle sälja sina kroppar för att hjälpa till att betala uppehållet. R hjälpte till att ordna sexköpare och skjutsa kvinnorna till dessa. R ordnade även mobiltelefoner och kondomer. Alla fyra levde på de inkomster som K och N fick. I januari 2004, efter en tids spaning, grep polisen männen.

Tingsrätten fann att R och L hade tagit kontakt med män och förmedlat kontakter med sexköpare, köpt kondomer åt kvinnorna och skjutsat dem till sexköpare. Betalningen för de sexuella tjänsterna har överlämnats till R. Kvinnorna hade med R:s hjälp köpt mobiltelefoner, som kunde vara till gagn för verksamheten. R har främjat prostitutionen och därmed gjort sig skyldig till koppleri. L har inte varit lika aktiv som R i sitt främjande av prostitutionen, men hans handlande når ändå upp till ett straffbart koppleri.

Männen fälldes även för de på ett otillbörligt sätt ekonomiskt hade utnyttjat kvinnornas prostitution.

R dömdes för koppleri till fängelse i ett år och sex månader, och utvisning i fem år. L dömdes för koppleri till fängelse i ett år, och utvisning i fem år.

Dom i Göta Hovrätt den 14 maj 2004, mål nr. B 793-04

Hovrätten konstaterade att omfattningen av prostitutionen hade varit sådan som krävs för ansvar enligt straffbestämmelsen. R hade haft en framträdande roll i att kontakta presumtiva sexköpare, och han skjutsade även kvinnorna till sexköparna. Däremot kunde det inte anses styrkt att L hade varit delaktig och därigenom främjat prostitutionen på ett sådant sätt som angivits i gärningsbeskrivningen.

Det kunde inte heller anses klarlagt i vilken mån som det ekonomiska utbytet från prostitutionen hade kommit att användas för samtligas gemensamma uppehälle. Därför kunde ett otillbörligt ekonomiskt utnyttjande inte anses styrkt.

För R ändrade hovrätten tingsrättens dom endast på så sätt att hovrätten bestämde fängelsestraffets längd till tio månader. För L ogillade hovrätten åtalet och upphävde förordnandet om utvisning.

R överklagade till Högsta Domstolen. Prövningstillstånd meddelades inte.

Dom i Stockholms Tingsrätt den 16 juni 2004, mål nr. B 8454-03

Två män, J och M, och en kvinna, M, alla av ungersk härkomst, hade under en period hösten 2003 transporterat sex kvinnor till Sverige, där de utnyttjades i prostitution. Kvinnorna reste till Sverige i olika omgångar och fick sina flygbiljetter betalda av gärningsmännen. En av männen hade ett stort kontaktnät av sexköpare, och prostitutionen i Sverige utfördes genom att kvinnorna antingen skjutsades till olika sexköpare, eller tog emot sexköparna i de lägenheter som kvinnorna bodde i under vistelsen i Sverige. Flera av kvinnorna visste om att de skulle prostitueras i Sverige och de fick mellan 25-50 % av vad varje sexköpare betalade.

Tingsrätten ansåg att aktiviteterna hade ingått som ett led i en organiserad verksamhet och bedrivits i större omfattning. Visserligen var brottstiden begränsad då koppleriverksamheten hade pågått i ungefär 1 ½ månad, men den involverade sex kvinnor och en av kvinnornas prostitution hade avslutats endast av en tillfällighet. Vid den sammanlagda bedömningen fann tingsrätten att de tre personerna skulle dömas för grovt koppleri. J dömdes till fängelse i två år och sex månader. M dömdes till fängelse i två år samt tio års utvisning. Kvinnan M dömdes till fängelse i ett år, och tio års utvisning.

Samtidigt dömdes två personer, A och U, för medhjälp till koppleri till villkorlig dom och böter. Dessutom dömdes fem personer till böter för köp av sexuella tjänster.

Dom i Svea Hovrätt den 25 augusti 2004, mål nr. B 5692-04

Domen överklagades till Svea Hovrätt av J och M, som dömts för grovt koppleri, samt av A och U, som dömts för medhjälp till koppleri. Hovrätten ansåg att även om koppleriverksamheten varit förhållandevis väl organiserad, så hade den endast pågått under en begränsad tid, i oktober och november 2003. Vid varje period medverkade högst tre kvinnor, som enligt uppgift var och en hade i genomsnitt 1–2 kunder per dag. Verksamheten kunde inte sägas ha bedrivits i någon större omfattning. Det hade inte heller gjorts gällande att kvinnorna hade utsatts för någon form av olaga tvång, vilseledande eller annan otillbörlig påverkan. Därför fann hovrätten vid en sammantagen bedömning att koppleribrottet visserligen var allvarligt, men inte nådde upp till vad som bör bedömas som grovt.

Hovrätten sänkte straffen för J och M. J dömdes för koppleri till fängelse i ett år och tio månader, och M dömdes för koppleri till fängelse i ett år och sex månader.

Tingsrättens dom fastställdes beträffande A och U.

Två av rättens ledamöter redovisade skiljaktig mening, och ansåg att brottet skulle rubriceras som grovt koppleri.

Dom i Högsta Domstolen den 22 november 2004, mål nr. B 3863-04

Riksåklagaren överklagade hovrättens dom. Högsta domstolen fann att koppleri-
verksamheten inte hade varit av större omfattning. Den hade pågått under en rela-
tivt kort tid, och frekvensen av prostitutionskontakter under den tiden hade inte
varit påtagligt hög. Inte heller kunde det anses att gärningsmännen hänsynslöst
hade utnyttjat annan. Utifrån nämnda omständigheter kunde koppleriet inte bedö-
mas som grovt.

Koppleri kan bedömas som grovt med hänsyn till planering, organisation och yr-
kesmässighet. Utredningen i målet gav dock inte stöd för att den åtalade verksam-
heten hade präglats av någon högre grad av organisation eller att den annars skulle
ha planerats som en yrkesmässig verksamhet. Det hade heller inte framförts något
stöd för att avsikten varit att koppleriverksamheten skulle fortsätta.

Högsta domstolen ändrade hovrättens beslut endast på så sätt att påföljden för M
sattes ned till ett år och två månader, eftersom M i Högsta domstolen dömdes för
endast en del av den påstådda brottsligheten.

Svensk medborgare dömd i Lettland

Den 21 oktober 2004 dömdes en svensk man av en lettisk domstol till 8 års fäng-
else för människohandel. Även hans lettiska fru dömdes till 3 års övervakning för
samma brott.

Enligt vad som framkom i domen besökte mannen olika bordeller och nattklubbar
och erbjöd kvinnor som arbetade där ett välbetalt arbete som prostituerade i Sve-
rige och Schweiz. Han lovade att han själv skulle betala resa, kost och logi för
kvinnorna och de skulle få 100 USD per timme. Övriga förtjänster skulle gå till
honom själv samt till hans medhjälpare och inget tvång till prostitution skulle fö-
rekomma. För att underlätta kontakten med kvinnorna använde han sin lettiska fru
som tolk.

Den brottsliga verksamheten uppdagades eftersom en kvinna blev rädd för man-
nen och vände sig till den lettiska Polisen. Polisen försåg kvinnan med en avlyss-
ningsanordning och skaffade på så sätt fram bevis mot mannen och hans fru.
Domstolen ansåg inte att Polisen uppviglat mannen till att begå brott genom av-
lyssningsanordningen eftersom kvinnan vänt sig till Polisen för att få hjälp.

Dom i Göteborgs Tingsrätt den 26 oktober 2004, mål nr. B 9311-04

I Göteborgs tingsrätt dömdes en kvinna och en man från Polen till fängelse i 6
månader respektive 1 månad och 16 dagars fängelse för koppleri. Dessutom för-
verkades 12.547 kronor såsom vinning av brott.

Domstolen ansåg det vara styrkt att paret främjat två polska kvinnors prostitution
på Rosenlundsgatan i Göteborg. Främjandet bestod i att den kvinnliga hallicken
betalade kvinnornas färjebiljetter och körde de polska kvinnorna i bil till Göte-

borg. Dessutom hade hon i förväg bokat hotellrum åt kvinnorna och hjälpt dem med ytterligare nödvändiga praktiska bestyr. Att den manlige hallicken fanns på plats i Rosenlund och deltog i verksamheten ansågs styrkt genom polisens spaning.

Dom i Sundsvalls Tingsrätt den 20 juli 2004, mål nr. B 784-04

I Sundsvalls tingsrätt dömdes en man och en kvinna till 18 månader respektive 10 månaders fängelse för koppleri. Dessutom dömdes en man till femtio dagsböter för att han köpt sexuella tjänster.

Huvudmannen erkände koppleri och berättade att han var bekant med en medelålders thailändsk kvinna boende i Sundsvall. Han hade fått tips om att denna kvinna kunde förmedla kontakt med thailändska kvinnor för tillfälliga sexuella förbindelser mot betalning, och detta var han intresserad av. Han kontaktade den thailändska kvinnan och stämde träff med henne och en yngre thailändsk kvinna som var i Sverige för att tjäna pengar. Man kom överens om att mannen skulle förmedla sexköpare åt den yngre thailändska kvinnan och för detta skulle han själv få köpa sexuella tjänster av henne till reducerat pris vilket han också gjorde. Den äldre kvinnan försåg honom med en ”prislista” där det framgick vad de sexuella tjänsterna kostade. Under brottsperioden förmedlade han den yngre kvinnan till 5–6 sexköpare för den äldre kvinnans räkning. Pengarna för sexköpen gav han direkt till den yngre kvinnan och tog aldrig emot någon ersättning i form av kontanter. De båda kvinnorna delade intäkterna jämnt mellan sig.

Den brottsliga verksamheten avslöjades genom att en journalist på Sundsvalls Tidning stämde träff med huvudmannen och en annan thailändsk kvinna som han också sålde i prostitutionssyfte. Journalisten gjorde ett reportage om det inträffade och en tid därefter greps huvudmannen av polisen.

Huvudmannen berättade att han också agerat hallick åt en ung, svensk narkotikaberoende prostituerad kvinna. Hans uppgift bestod i att ta emot samtal samt skjuta henne fram och tillbaka till olika sexköpare. I utbyte mot att han hjälpte henne lovade hon att ställa upp på hans sexuella önskemål. Han förmedlade sammantaget ett tiotal sexköp inklusive de gånger han själv erhöll sexuella tjänster som betalning för att han hjälpte henne.

Den äldre thailändska kvinnan förnekade brott. Hon uppgav att hon misstänkte att den yngre thailändska kvinnan prostituerade sig och att hon ibland fann sina sexköpare på kasinot i Sundsvall. Tingsrätten fann henne ändå skyldig till koppleri med anledning av vad som framkommit genom åberopade utskrifter av telefonavlyssning i ärendet. Dessutom förverkade tingsrätten 13.650 kronor såsom utgörande utbyte av brott.

Den dömda sexköparen berättade att han köpte sexuella tjänster av en yngre thailändsk kvinna. Sexköpen förmedlades av den äldre thailändska kvinnan som också tog emot betalningen.

Åklagaren anförde att det koppleribrott som huvudmannen begått var att betrakta som grovt. Detta med hänsyn till att brottet utförts systematiskt och att han förmått den svenska kvinnan att prostituera sig genom att på ett hänsynslöst sätt utnyttja hennes narkotikaberoende.

Ingen av de thailändska kvinnorna som utnyttjats i prostitution hördes i målet utan tingsrätten fann tilltro till huvudmannens och sexköparens uppgifter. Tingsrätten fann att det inte var visat att huvudmannen bedrivit kopplerigärningen i sådan omfattning att gärningen var att betrakta som grov. Det kunde inte heller visas att huvudmannen på ett hänsynslöst sätt utnyttjat sig av den svenska kvinnans narkotikaberoende. Sammanfattningsvis fann tingsrätten i denna del huvudmannen skyldig till koppleribrott av normalgraden. Domen har överklagats av den äldre thailändska kvinnan.

Dom (Deldom) i Göteborgs Tingsrätt den 30 december 2004, mål nr. B 9637-04

I en uppmärksammas dom i Göteborgs tingsrätt dömdes fem män i ett mål som kom att benämnas "taximålet" inom Polisen.

AA dömdes till 2 år och 4 månaders fängelse för grovt koppleri och försök till grovt koppleri.

TB dömdes till fängelse i 2 år och 4 månader för grovt koppleri, försök till grovt koppleri, rattfylleri och narkotikabrott.

SD dömdes till fängelse i 10 månader för koppleri och försök till koppleri.

TZ dömdes till fängelse i 2 år och 4 månader för grovt koppleri, försök till grovt koppleri och narkotikabrott.

WK dömdes till villkorlig dom med samhällstjänst 75 timmar för koppleri och försök till koppleri.

Männen dömdes bl.a. för att de ekonomiskt utnyttjat och främjat att en marockansk kvinna, och andra kvinnor, haft tillfälliga förbindelser mot ersättning. Den marockanska kvinnan flögs till Sverige i olika omgångar.

Polisen inledde spaning i ärendet sommaren 2004 sedan misstanke uppkommit att taxichaufförer förmedlade sexköpskontakter, företrädesvis utanför porrklubben Chat Noir i Göteborg. Spaning gav vid handen att gärningsmännen regelmässigt stod med sina taxibilar utanför porrklubbar och att de nästan bara arbetade kvälls- och nattetid. Männen var s.k. friåkare och inte anslutna till någon taxicentral.

Enligt åklagaren erbjöd männen manliga taxikunder att köpa sexuella tjänster av de kvinnor som de agerade hallickar åt. De transporterade sexköparna och kvinnorna till olika ställen där sexköpen ägde rum. Priset för en timme med någon av kvinnorna var 3.000 kronor och beloppet delades mellan kvinnan och den som

främjat sexköpet. Betalningen gick till så att sexköparen betalade både för körningen och för sexköpet med sitt betalkort.

Tingsrätten ansåg att verksamheten bedrivits i organiserad form och i större omfattning vilket gjorde att kopplerigärningen var att beteckna som grov. Verksamheten hade i stor utsträckning ägt rum inom gärningsmännens taxirörelser, men tingsrätten ansåg inte att verksamheten bedrivits affärsmässigt eller att taxirörelsen fungerat som en legal täckmantel.

Åklagaren hade begärt att taxibilarna skulle förklaras förverkade såsom hjälpmedel vid brott men detta yrkande vann inte bifall. Gärningsmännens taxiförarlegitimationer återkallades interimistiskt.

Bilaga 2**Statistik****Statistik över människohandel för sexuella ändamål***Anmälningar*

Under 2004 anmäldes 29 brott mot handel med människor för sexuella ändamål. Motsvarande siffra för år 2003 var 21 brott.

Anmälningarna fördelar sig i landet på följande sätt:

Tab. 1 Antal anmälningar om handel med människor för sexuella ändamål, och fördelning i landet under 2004.

Län	Antal anmälningar 2003	Antal anmälningar 2004
Dalarnas län	-	1
Gävleborgs län	-	2
Kronobergs län	1	1
Norrbottnens län	2	-
Skåne län	1	3
Stockholms län	6	13
Södermanlands län	1	-
Uppsala län	-	2
Västra Götalands län	9	7
Örebro län	1	-
Summa	21	29

Statistik över brott mot lagen: Lag (1998:408) om förbud mot köp av sexuella tjänster*Anmälningar*

Under 2004 anmäldes 156 brott mot lagen som förbjuder köp av sexuella tjänster vilket har resulterat i att 66 personer dömts för brottet.